

GÎNDURI DE HANUCA 5731

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Nu candela, ci uleiul

אל תסתכל בקנקו אלא במה שיש בו

„Nu acorda însemnătate vasului, ci conținutului său” (Tractatul Avot).

În această străveche povară a înțelepților noștri, rezidă o întreagă concepție de viață. De la bun început, important a fost pentru noi substanța spirituală și nu forța exterioară. Deși brațele lui Eșev se băteau regulat, cu furie, asupra plăpîndului trup al lui Iacov, acesta știa că ele nu puteau distruge esența: ideea-forță. Eșev, indiferent ce nume a luat mai târziu sau ce haină a îmbrăcat, n-a izbutit să înțeleagă de ce Iacov nu succumbă, care e taina invincibilității sale, pentru că pentru Eșev nu exista altceva decât vasul; el nici nu bănuia că într-însul se află un conținut.

De aceea Esavii istoriei au pornit războaie, au exterminat seminții, au înrobitor noroade, au măcelărit în masă așezări omenești, dar nici unul dintre ei nu s-a gândit să pornească un război împotriva conținutului. Pentru barbarii cotropitori, omul nu era decât o biată plămadă din carne și sînge, în care era de ajuns să înfigi cuțitul pentru ca să-l reduci la ne-ființă. Pentru noi, însă, omul, această ființă înzestrată cu scînteia gîndirii, această părticică din Dumnezeu, era și a rămas un purtător de idei. În zadar, deci, se „spărgea vasul” atunci cînd ideea pe care o conținea își luase de mult zborul, molipsise deja multe alte ființe gînditoare.

Pînă a venit Antiohus Epiphanus. El n-a mai spart vasele, ci le-a pingărit uleiul, n-a mai declarat război oamenilor, ci ideei, n-a mai pornit la luptă împotriva oștirilor, ci a încercat o uriașă înfruntare cu cartea, cu învățătura, cu legea. Haman a vrut să dezlănțuie un pogom cu scopul de a extermina מן העם de a ucide להרוג, de a încredința pierzaniei מנירוצו וקנין ולארב, încredințarea poporului și femeii ונשים. Antiohus a pornit o luptă cu totul diferită, n-a mai predicat doctrina distrugerii fizice, ci dimpotrivă, a oferit evreilor posibilitatea ca fiecare dintre ei să continue să trăiască. Cu un singur preț: acela de a înceta dea mai fi un purtător de idei, de a renunța la conținutul său specific להשיב את הרוח de a uita învățătura, adică tocmai ceea ce îl caracterizează, ceea ce îl integrează într-o entitate distinctă religioasă, socială sau națională.

Antiohus oferă viață și nu moarte aceluia care vor accepta להערים מאחוריו מוקי, să abandoneze noimele de etică, sistemul juridic de dreptate al Bibliei și astfel să înceteze a fi un ferment dizolvant în societatea sclavagistă, bazată pe implinare și nedreptate.

Macabeii au înțeles primejdia și au refuzat tîrgul. Ei au preferat să moară decât să se renege. Prin aceasta ei n-au mai fost martiri גבורים, ci au devenit eroi קדושים. Martirajul presupune un destin crunt și imuabil, care te lovește și pe care nu-l poți schimba. Eroismul Macabeilor a fost acel al opțiunii care au avut-o, al alternativei. Ei au putut să salveze vasul, sacrificînd conținutul și nu au făcut-o.

מה חנוכה? „Ce este Hanuca?” Este evocarea celei dintii bătălii dintre un tiran care a vrut să ucidă nu oameni, ci idei și oameni, care au preferat moartea renegării ideilor.

Hanuca înseamnă înnoire. Nouă și necunoscută pînă atunci a fost o astfel de bătălie. De atunci, ea s-a repetat veac de veac, generație după generație. Uleiul sfînt a rămas însă și lumina sa מוסיף הולך din ce în ce mai strălucitoare.

De atunci minunea s-a repetat mereu...

În cele mai lungi nopți ale anului, atunci cînd întinerul stăpînește mai mult decît oricînd pămîntul, tocmai atunci poporul evreu sărbătorește Hanuca, numită והאורים Sărbătorea luminii.

Sărbătorea luminii... Într-o formă sau alta, o asemenea sărbătoare există și în tradiția altor popoare. Există, de pildă, străvechiul obicei al popoarelor nordice de a celebra sărbătorea luminii în perioada solstițiului de vară, cînd lumina mirifică a zilei nu părăsește aproape deloc acele ținuturi, cînd astrul solar strălucеște continuu pe firmament.

Noi, evreii, celebrăm sărbătorea luminii nu în perioada solstițiului de vară, ci în cea a solstițiului de iarnă. Tocmai atunci cînd peste acest pămînt coboară cele mai lungi și înghețate nopți ale anului, la geamurile credincioșilor evrei se ivește Menora cu luminile ei pilpititoare. Aceste luminițe firave, ce se străduiesc să împrăștie beznă grea a lungilor nopți de iarnă sînt mai mult decît un ritual, sînt un simbol: de a păzi lumina, de a dăruia lumina tocmai atunci cînd ea e primejdioasă, tocmai atunci cînd beznă a coborît în jur, de a se jertfi și a lupta ca întinerul să fie risipit.

Sinai reprezintă simbolul tendinței spre desăvîrșire în totalitatea sa, aspirație exprimată în cuvintele מהנני וגורו דרור „Un popor de preoți, un popor de oameni integri”. Din primul ceas al apariției religiei noastre pe scena istoriei, lumina a fost și continuă să fie aspirația noastră cea mai înaltă. Prima dintre rugăciunile pe care credinciosul le rostește zilnic cuprinde un imn de slavă lui Dumnezeu pentru că a dăruit oamenilor cunoașterea, lumina minții. Iudaismul consideră că fiecare făptură omenească are dreptul la lumină, că lumina este accesibilă fiecărui om, că fiecare om poate urca treaptă după treaptă scara care duce spre perfecțiune. Idealul sinaitic, realizarea societății umane emitea pe dreptate, viziunea sa de a orînduire a păcii și a libertății, nu puteau fi împlinite decît după מהלא הארד דעה, pămîntul se va umple de știință precum marea e acoperită de ape”.

Spre Sinai s-a înălțat minunatul sentiment al dragostei. Dumnezeu de pe culmile sale cheamă pe oameni prin acel „VEHAVTA”, „să iubești” care e deopotrivă de valabil atît în raporturile dintre om și Divinitate, cît și într-acele dintre om și om, dintre popor și popor.

De pe Sinai a coborît noțiunea unui singur Dumnezeu, imaginea desăvîrșirii, sinteză a virtuților pildă supremă căreia trebuie să se străduiască să-i semene omul, creat el „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu”. מה הוה אלהים „Așa precum El e și eu, și eu și tu milos, să-ți însușești bunătatea lui”... așa învață înțelepții învățaturii sinaitice.

În marșul său triumfal, Alexandru Macedon pătrunde în Asia Mică, pe pămîntul străvechii Iudee. Și istoria, legenda, tradiția talmudică consemnează momentul dramatic și atît de emoționant cînd Alexandru descinde de pe

ÎNTOARCEREA ÎN ȚARĂ A EMINENȚEI SALE D-LUI ȘEF RABIN ȘI A D-NEI Dr. ROSEN

În ziua de 14 decembrie a.c. s-au întors în țară Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen.

În străinătate conducătorul spiritual al obștei noastre a luat parte la mai multe reuniuni și conferințe ale unor organizații evreiești internaționale, printre care: ședința Executivului european a Congresului Mondial Evreiesc; conferința comunităților evreiești din Europa (ambele reuniuni au avut loc la Londra); Conferința rabinilor europeni, ce s-a ținut la Ostia, în Italia.

La Geneva, Eminența Sa a avut mai multe reuniuni de lucru cu conducerea europeană a Joint-ului în cadrul căreia a fost stabilit programul de colaborare pe anul 1971 între Federația Comunităților Evreiești (M) din România și susnumita organizație.

Pe aeroportul internațional Otopeni au venit în întâmpinare d-nii: Emil Sechter, secretar general al F.C.E. (M); Daniel Segal, președinte și Martin Băluș, vice-președinte al Comunității evreilor (M) din București; prim-rabin I. M. Marilus; clerici, președinți de temple și sinagogi, funcționari ai Federației și comunității din București.

A fost de față reprezentantul Departamentului Cultelor.

Sinagoga-continuare a revelației de pe Sinai

Nu ne este cunoscută rațiunea tuturor poruncilor, ele fiind totuși îndeplinite de noi ca să ne conformăm voinței divine. Rabi Hanania ben Akasia ne învață: „Atotsfintul, laudat fie El, a vrut să ne purifice, de aceea ne-a impus multe învățături și porunci”. (Mishna Maccot 3). Expresia ebraică „lezakat” (a dezvinovăți) este asociată cu expresia „zah” (pur), înțelesul fiind deci că Atotsfintul a vrut să ne purifice sufletele, pentru ca să fim pătrunși de sentimentul omniprezenței divine, ca să subordonăm simțămîntele noastre fizice celor spirituale în așa fel ca ele să nu depășească limitele permisiunilor și opreliștelor. Poruncile sînt menite a ne servi drept călăuză pe căările întotochiate ale existenței noastre pămîntene.

Ce ne ajută la însușirea acestui mod de gîndire? Răspunsul este: sinagoga. Fiecare cărmăndă a sinagogii, acest locaș denumit „mikdash meat, templul în miniatură”, conține chemarea: „Nu uita că aici sălășluiește spiritul divin! Nu uita că aici domnește providența. Nu uita că sinagoga reprezintă forța ta, că ea are menirea a-ți aminti mereu îndatoririle tale, a-ți reaminti versetul „Omul nu trăiește numai cu pîine, ci și cu cuvîntul Domnului” (Deuteronomul 8/3).

În lupta omului cu diferitele sale înclinații, cu instinctele sale, cînd are de ales între bine și rău, sinagoga poate să-i slujească drept ghid credincios, mai ales cînd știe să îmbine ruga cu învățătura: „Dacă te urmărește cel necurat, atrage-l în sinagogă” — zice Talmudul, „deoarece acolo refuză să te urmeze și deci te va abandona”.

Ce înseamnă, de fapt, lupta omului cu sine însuși? Pronumele „anohi” (eu) separă numele Domnului de voi — spun învățații noștri (e vorba de versetul prim al decalogului: „Eu sînt Domnul, D-zeu tău” — leșirea 20/2). Cuvîntul „anohi” (eu, egoismul), de care mulți nu se pot debarasa, egoismul care-l însoțește pe om ca o umbră de dimineață pînă seara, „anohi”, eul acesta îl separă pe om de D-zeu. Acest „eu” îl face pe om să se creadă, în fantezia sa, asemănător lui D-zeu, dar nu în sensul virtuților Sale de milă, ci se consideră creator ca și El, care poate nu numai să construiască lumi, ci să le și distrugă.

Acest „anohi” nu încape în universul Domnului, nu-și găsește locul în lumea Celui ce a spus „să fie lumină”, ba mai mult, caută să acapareze pentru sine lumea Sa, lumea

Celui omniprezent. „Anohi” acesta separă pe om de om: „Omul se simte apropiat numai de el însuși” — au spus învățații, și cu cît se apropie de sine însuși, cu atît mai mult se depărtează de semenul său. Cu cît se îndepărtează de semenul său acesta îi devine tot mai străin, mai îndepărtat. Acest „anohi” consideră că tot ce posedă e exclusiv rodul muncii sale personale, e strictă sa proprietate, de care nimeni altul nu poate avea parte. Dar nu numai atît, el începe să considere lumea întreagă o feudă a sa personală și pe fiecare membru al societății ca un intrus. Dreptul celorlalți se rezumă la aceea să-l slujească. Ceilalți apar în ochii săi ca sclavi obligați să-i fie subordonați.

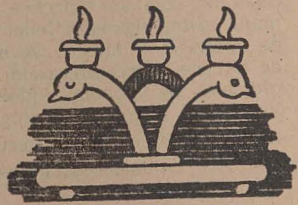
„Anohi” acesta îl orbește, făcîndu-l incapabil să sesizeze dimensiunile reale ale universului în care fiecare om este îndreptățit să trăiască, în care e loc pentru toți, cu toții fiind copii Domnului, ai unui singur părinte. El începe de obicei prin a se călăuzi după principiul (din tr. Abot): „Ce e al meu e al meu și ce e al tău e al tău”. Acest om se crede așadar absolut de porunca divină „Să conviețuiești semenul tău cu tine”, mai ales că el nu cere semenului său nimic: Ce e al tău e al tău.” După concepția sa, totul e o chestie de noroc și dacă el dispune de mijloace materiale și semenul său nu, ce vină poartă el, așa a vrut destinul...

Așa începe acest tip de om, dar termină cu caracterul locuitorilor din Sodom. Iar de la caracter trece la modul de viață sodomit: privește cu nepăsare către fratele său care rabdă de foame; care n-are ce îmbrăca etc.

Sinagoga, în fața căreia toți credincioșii sînt egali, poate sluji drept apărare de curentele dăunătoare descrise mai sus. În această ordine de idei, învățații noștri au explicat prin două motive faptul că Tora nu s-a dat în Ereț Israel, ci în Sinai. Primul motiv, din Mehlita, este că, dacă s-ar fi dat în Ereț Israel, s-ar fi putut spune eventual că Tora aparține numai evreilor și nu omenirii întregi. Al doilea motiv, citat de Yalkot Șimoni, este că dacă Tora ar fi fost oferită în Ereț Israel, s-ar fi dat desigur pe teritoriul vreunui dintre cele 12 triburi, care apoi și-ar fi revendicat anumite privilegii. Iată de ce Tora a fost dată în deșert, care n-are stăpîn, aparține tuturor.

S. Z. ȘRAGAI

(Continuare în pag. III-a)

(Continuare în pag. V-a)

UN ESOP EVREU

MAGHIDUL DIN DUBNA

S-au împlinit 230 de ani de la nașterea rabinului Iacov Krantz, vestit în lumea evreiască datorită pildelor sale.

Cel care avea să intre în istoria iudaismului tradițional sub denumirea Dubner Maghid (maghid înseamnă în limba ebraică predicator) s-a născut într-un orașel de lângă Grodno, la începutul anului 1720 (5501). Nu împlinise vârsta de 18 ani când s-a făcut remarcat datorită talentului său oratoric, fiind invitat să predice în mai multe centre evreiești. S-a stabilit în orașul Dubna (Volhînia) unde a funcționat ca predicator timp de 18 ani.

Unic în felul său era Maghidul din Dubna! Predicile sale nu conțineau nimic din convenționalele interpretări pilpuliste, greu accesibile oamenilor de rând. Predicile sale erau colorate, pline de pilde și înțelepciune populară. Dacă a fost denumit „predicatorul cu fabule”, acest titlu desemnează numai o latură a personalității sale, — deoarece morala fabulei nu a fost niciodată mai prejos de fabula însăși. A fost unic în felul său. Toți predicatorii din ultimele generații s-au folosit de fabulele sale, ele devenind un „best seller”, un bun al întregului popor. Predicile sale erau gustate de toți, dar în primul rând de omul din popor. Nevoiașul, cu ale sale griji și necazuri, este cel mai frecvent în fabulele sale, el însuși fiind un om din popor. Iată de ce poporul l-a înțeles și l-a iubit ca pe puțini alții.

În timpul funcționării sale ca predicator la Dubna, a colindat cele mai îndepărtate colectivități evreiești, ținând predicile sale înșulețitoare. Astfel a ajuns pînă la Berlin. Deși era perioada iluminismului lui Moses Mendelssohn, a fost primit cu cea mai mare venerație, acordându-i-se denumirea de „Înțeleptul fabulelor”, „Esop evreu”, iar predicile sale au fost ascultate cu aceeași încredere de credincioșii din Berlin ca și de cei din târgurile Volhîniei.

În prefața cărții sale „Mișlei Iacov”, fabule la pentateuh, autorul prezintă peste 600 de fabule la pentateuh, de care s-a folosit în predicele sale. Iată unele dintre ele:

Maghidul i-a solicitat odată unui bogătaș zgârcit să contribuie la o acțiune de binefacere. A fost refuzat. „Să știi — i-a replicat maghidul, că vei avea parte de viață viitoare”. „Cum adică — s-a mirat bogătașul — refuz să particip la o binefacere și totuși voi avea parte de viață viitoare?” Ca să înțeleagă își voi povesti o întâmplare. Cu mulți ani în urmă a murit un bogătaș avar, care în toată viața sa n-a dat nici un ban. Pe patul de moarte a cerut să fie înmormântat cu bani cu tot. Ajungînd în cer a fost întrebat dacă a făcut vreo faptă bună, acolo jos, pe pămînt. Nu, nu a făcut de teamă să nu-și dea banii unor oameni necinstiți, care se prefac doar a fi nevoiași. Ca dovadă — a continuat avarul — am adus cu mine toți banii ca să-i împart aici, între locuitorii cerului, căci aici sînt sigur că nu se află șarlatani.

Tribunalul ceresc s-a retras în deliberare, apoi s-a pronunțat: Dacă se vor găsi încă doi oameni ca acesta, îl vom ierta și va avea parte de viața viitoare. Au căutat membrii tribunalului și nu au reușit să găsească decît

un singur om asemănător, anume pe Korah, pe care pămîntul l-a înghițit împreună cu întreaga sa avere. De atunci tot caută pe al treilea. Acum — încheie maghidul din Dubna parabola — sentința va putea să intre în vigoare, căci vei fi cel de al treilea.

„PILDELE LUI SOLOMON” FĂRĂ POLDE

Într-un rînd maghidul din Dubna a fost poftit să țină o prelegere despre cartea „Pildele lui Solomon” dar fără a reda nici măcar o singură pildă. Conform obiceiului său, maghidul a răspuns: O să vă povestesc o fabulă. Un negustor înstărit și-a dat fata în căsătorie după un tînăr pe care își luase obligația să-l țină cu casă și masă, tînărul neavînd altă treabă decît să studieze scrierile sfinte. După trecerea unui timp îndelungat, tînărul a fost chemat de soacra sa care i-a spus: Pînă acum te-am întreținut, dar a sosit ceasul să începi singur să faci negoț și să-ți întreții familia. Ia zestrea pe care ai primit-o, pleacă la tîrgul apropiat, cumpără marfă și D-zeu să-ți ajute. Dar fiindcă ești neștiutor în ale negustoriei, îți dau un sfat: Orică marfă ți se va propune, țesături ca și blănuri, să ai grijă să o verifici dacă nu cumva are găuri. Marfă găurită să nu cumperi. La plecare, soacră-sa l-a rugat să-i aducă cîteva furfurii, linguri, o sită și o strecurătoare de care avea neapărat nevoie. Tînărul a plecat la tîrg, a cumpărat mărfuri precum și vasele cerute de soacra sa și s-a întors acasă. Observînd că printre vasele cumpărate lipsește sita și strecurătoarea, soacra l-a întrebat de ce nu a cumpărat și acestea. La care ginearele a răspuns: Am dat ascultare sfatului ce mi l-a dat soacra: toate sitele și strecurătoarele, dar absolut toate, erau pline de găuri. „Neisprăvitule! i-a replicat soacra, sitele și strecurătoarele musai să fie găurite, acesta este tocmai rostul lor... Morala: cartea „Pildele lui Solomon” fără pilde seamănă cu site și cu strecurătoare fără găuri.

Maghidul din Dubna a fost printre cei puțini cu care gaonul din Vilna a purtat cores-

pondență, căci îl admira pentru pildele sale înțelepte. Într-una din zilele iernii anului 1791, gaonul i-a trimis o scrisoare, rugîndu-l să-l viziteze. Sosind la Vilna, maghidul s-a dus de-a dreptul la gaon, care după ce l-a primit cu tradiționala urare de „Șalom Alehem”, i-a spus: „Te rog, reb Iacov, spune-mi o fabulă frumoasă”. Deși obosit de drum, flămînd, maghidul i-a îndeplinit dorința spunîndu-i următoarea pildă: A fost odată un om sărac care s-a dus în tîrg să cumpere o capră. Ahia ajuns acasă, soția omului se grăbi să mulga capra. Dar lapte, nici o picătură. Bărbatul, rise amar femeia, ai cumpărat un țap și nu o capră! La care soțul răspunde: Nu, femeie, e o capră sadea și are lapte, dar abia sosită de la tîrg, obosită și flămîndă, începi s-o mulgi? Dă-i mai întîi de mîncare, pe urmă ai să te convingi că are ugerile pline cu lapte. Gaonul înțelese aluzia, îl pofti pe oaspetele la masă. După ce s-a odihnit, maghidul își încîntă auditoriul cu pildele sale.

La urmă gaonul întrebă: Spune-mi, te rog, cum reușești să găsești cu orice ocazie fabula și pilda cea mai indicată pentru împrejurare dată?

Îbute rabi, răspunde maghidul, îți voi răspunde tot cu o fabulă. A fost odată un împărat care avea un singur fiu, menit să-i fie moștenitor și urmaș pe tron. Împăratul a adus pe cei mai mari înțelepți din imperiul său să-l învețe științele, limbii străine etc. După ce a mai crescut, l-a trimis în țări străine, îndepărtate, să-i cunoască și pe înțelepții de acolo și să se perfecționeze în toate științele lumii. După cîteva ani, fiul s-a întors acasă plin de învățătură. În cinstea lui împăratul a dat un ospăț mare, la care i-a poftit pe toți demnitarii imperiului. La acea masă prințul moștenitor a arătat cunoștințele sale dobîndite în toate domeniile. Apoi toți comenșii, în frunte cu împăratul și prințul, au plecat la o vînațoare. Și acum prințul își dovedea iscusința trăgînd la țintă fără greș. În drum spre casă, trecînd în fața unei case țărănești observă un gard plin cu ținte, toate nimerite fără greș. Uimit, prințul l-a chemat pe țăran și l-a întrebat cum a devenit un țințas atît de perfect. Dar e foarte simplu, majestate. Domnia voastră faceți, desigur, mai întîiu cercul cu punctul la mijloc și după aceea trageți, de aceea cîteodată mai și dați greș. Eu însă, procedează invers, mai întîiu trag și numai după aceea încercuiesc locul, astfel că nu dau greș niciodată... Eu procedează fel, încheie maghidul, mai întîi îmi explic mie însuși problemele dificile din Tora și Midraș, caut să găsesc pentru mine însumi răspunsul corespunzător și numai apoi încercuiesc răspunsul cu o fabulă potrivită. așmeni țăranului din fabulă.

Iată numai cîteva din miile de fabule ale maghidului din Dubna, pe care în timpul vieții le-a împrăștiat cu dărnice în predici iar după moartea sa ni s-au păstrat în cărțile pe care a apucat să le scrie.

Spre sfîrșitul vieții a părăsit Dubna, funcționînd ca maghid în orașul Zamoszcz, unde a condus o ieșiva.

A încetat din viață în anul 1805 (5565) la vîrsta de 64 de ani.

STAȚIE DE RECEPȚIONARE METEOROLOGICĂ

La Institutul de meteorologie și hidrologie a fost dată în folosință stația de recepționare a imaginilor de la sateliții meteorologici transmise în sistemul A.P.T. (transmitere automată a fotografiilor). Stația, pusă la dispoziție de Organizația Meteorologică Mondială, este formată dintr-un radioreceptor care poate recepționa semnalele transmise de sateliți, un sistem de înregistrare pe bandă magnetică a acestor semnale și un sistem de transformare a sistemelor radio în imagini fotografice. Avînd o zonă de audibilitate radio care cuprinde un cerc cu latura de 1 500 km, stația poate obține imagini începînd de deasupra Golfului Persic și Siberiei centrale și pînă în nordul Oceanului Atlantic. Ea oferă astfel mari posibilități de informare imediată în ce privește repartiția formațiilor noroase și a maselor de aer — elemente de importanță primordială pentru prognoza timpului în zona geografică a țării.

30 DE MILIOANE DE CĂRĂMIZI

În imediata apropiere de București a intrat în probe tehnologice unul dintre cele mai importante obiective industriale producătoare de materiale de construcție din țară — Fabrica de cărămizi, blocuri ceramice pentru zidărie, planșee și fațade de beton, precum și un bogat sortiment de plăci cu goliuri.

NOI CONSTRUCȚII INDUSTRI-ALE

La Rîmnicu Vilcea a început nu de mult construcția unei mari și moderne uzine de utilaj chimic și forjă. Această nouă întreprindere va intra în funcțiune în trimestrul III 1973 și va avea o capacitate finală de 17 000 tone utilaj chimic și 50 000 tone piese forjate anual.

Pe harta industrială a orașului Vaslui se adaugă cel mai mare obiectiv realizat pînă acum. Aici au început pregătirile pentru construcția unei moderne filaturi de bumbac cu o capacitate de circa 5 500 tone fire de bumbac cardate. Filatura va intra în producție cu întreaga capacitate în trimestrul III 1973.

CENTRUL ACADEMIC DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE

În cadrul Academiei de științe sociale și politice a Republicii Socialiste România a fost creat Centrul de informare și documentare în științe sociale și politice. Această unitate are rolul de a identifica lucrările importante editate pe plan mondial în domeniul științelor sociale și politice și de a publica sinteze și alte materiale cu caracter informațional. De asemenea, centrul nou creat editează publicații destinate oamenilor de știință, cercetătorilor, cadrelor didactice, în rîndul cărora figurează buletine de informare științifică, reviste de referate și recenzii, axate pe probleme de economie, filozofie, logică, psihologie, filologie, istoria literaturii și artei, precum și colecții intitulate „Progrese, direcții, tendințe”.

Noua Enciclopedie iudaică

Încă de acum 10 ani s-a prevăzut editarea unei noi enciclopedii evreiești în limba engleză, care să oglindească stadiul actual al istoriei și științei iudaice. Ultima lucrare importantă de acest gen a apărut acum vreo 30 de ani. De aici necesitatea de a reflecta schimbările intervenite în ultimele decenii în lumea evreiască.

Cititorii de cultură germană își amintesc de Encyclopediia Iudaică, care începuse să apară în deceniul al doilea al secolului nostru avînd ca redactor șef pe Jacob Klatzkin. Această operă monumentală, la care s-au alăturat oameni de știință și personalități de frunte ale evreimii contemporane, a luat sfîrșit odată cu instaurarea regimului fascist, după apariția, în anul 1943, a volumului al 10-lea.

Noua Encyclopediia Iudaică se străduiește să devină o urmașă demnă a mării ei predecesoare.

Pînă în a doua jumătate a anului 1971, e prevăzut să apară cele 15 volume ale enciclopediei. În America, editarea se va face de către firma Macmillan Publishing Co. Enciclopedia urmează să fie tradusă mai tîrziu în limbile ebraică, germană, franceză și spaniolă.

Encyclopediia Iudaică tinde să prezine deocamdată o imagine succintă a istoriei și științei iudaice.

Encyclopediia Iudaică consideră drept o datorie sfîntă să fie o oglindă fidelă a trecutului și al destinului nostru, astfel că trecutul să devină un stimulent pentru prezent și viitor.

Şef rabinul Franței,
Jacob Kaplan,
la 75 de ani

Şef rabinul Franței, Jacob Kaplan, a împlinit vârsta de 75 de ani.

Personalitatea Şef rabinului Kaplan se bucură de considerația opiniei publice franceze, meritele d-sale fiind recunoscute și răsplătite. Pentru demnitatea și curajul civic arătat în anii ocupației, ca și pentru activitatea fecundă desfășurată ulterior, i s-a decernat Legiunea de Onoare cu gradul de ofițer. A fost, de asemenea, ales membru al Academiei de științe morale și politice a Franței.

Redacția noastră se alătură tuturor celor care au participat la sărbătorirea Eminenței Sale, căruia îi adresează pe această cale un respectuos omagiu și tradiționala urare ebraică AD MEIA VEESRIM!

CUM A FOST CREATĂ SCRIEREA BRAILLE ÎN LIMBA EBRAICĂ

Dintr-o revistă americană aflăm povestea emoționantă a felului cum a fost creată scrierea Braille, pentru uzul nevăzătorilor dintr-o țară ebraică. O relatează chiar autorul sistemului, rabinul Harry Borwice.

Povestea începe în anul 1925, la Detroit, unde Borwice exercita profesia de avocat. Împlinise vârsta de 25 de ani când a fost lovit de una dintre cele mai mari nenorociri — și-a pierdut vederea. Departe de a se lăsa doborât, tânărul avocat găsi în sine resursele spirituale necesare spre a începe, așa zicând, o nouă existență. Se înscrie la seminarul religios evreiesc; 4 ani mai târziu obține titlul de rabin.

Curând după ce și-a pierdut vederea, povestește mai departe rabinul Borwice, A trecut la citirea textelor imprimat după sistemul Braille, la început în limba engleză, apoi în ebraică. Pe vremea aceea sistemul Braille pentru texte ebraice erau utilizat doar în două institute pentru orbi și anume la Ierusalim și Viena. Material era extrem de puțin: un Sidur, carte de rugăciune și câteva culegeri de texte pentru începători. Insuși sistemul de transcriere a textelor ebraice era la începuturile sale.

Rabinul Borwice se decide să creeze el un sistem propriu de transcriere Braille. Un sistem simplu și eficient, care să-i permită să transcrie textele din talmud, pe care le studia la seminarul rabinic.

CĂTRE CITITORI

Reînnoiți-vă din timp abonamentul pe anul 1971, spre a vă asigura primirea în continuare a revistei la domiciliu.

Costul unui abonament este de:
24 lei pe 12 luni;
12 lei pe 6 luni.

Plata se face la casieria F.C.E. din str. Sf. Vineri 9 sau prin mandat poștal, pe adresa: F.C.E., str. Sf. Vineri 9, cont B.N.R. 49.8.01.000, Sectorul 4, București.

meridione

Înainte de Cristofor Columb?

Au existat și înainte indicii că evreii s-ar fi aflat pe continentul american cu mult înainte de Cristofor Columb. Descifrarea pe o piatră a unei inscripții cu litere canaanite, reprezentând cuvintele ebraice „pentru țara lui lehuda” a stîrnit din nou interesul pentru ipoteza originii precolumbiene a Americii.

Piatra a fost găsită de către Institutul Smithsonian într-o movilă funerară din Tennessee, în anul 1885, dar din cauză că imaginea a fost publicată în anuarul institutului cu capul în jos, ea a rămas ininteligibilă pînă în luna

fantastică, picată ca un trăsnet din senin, ci că ea are antecedente”.

Piatra a fost descoperită la Newman's Ridge, în estul statului Tennessee, unde se află o comunitate denumită „malungeoni”, o populație care spre deosebire de restul locuitorilor din estul statului Tennessee nu este de origine anglo-saxonă, ci mediteraneană. Creștința lor este că au fost aduși aici din Portugalia, cu corăbii feniciene, cu vreo 2000 ani înainte de Cristofor Columb.

Piatra cu inscripția ebraică

august a.c., cînd dr. Joseph Mahan, de la muzeul de arte și meserii din Columbus, a întors-o, și a recunoscut că este vorba de litere ebraice.

Dr. Mahan nu cunoaște limba ebraică, dar a comparat literele cu un tabel al alfabetelor aflat la universitatea din Cambridge și l-a consultat apoi pe dr. Cyrus Gordon, expert în istoria popoarelor și limbilor mediteraneene.

„Ca urmare a acestei descoperiri, a declarat dr. Gordon, ne aflăm în fața unor noi elemente ale istoriei și culturii ebraice, care apar într-un context documentat”. El a arătat că evreii nu sînt singurul popor menționat în document, dar au fost dintre aceia care au circulat și au contribuit la răspîndirea cuceririlor civilizației mondiale. Dr. Gordon acordă acestei pietre o importanță deosebită. El consideră că evenimentele care au putut determina pe evrei să plece în locuri atât de îndepărtate, s-au petrecut în anii 70 e.n., cînd romanii au înfrînt rebeliunea iudeilor și în anul 135, cînd revolta lui Bar-Kohba a fost înăbușită. Pe atunci, iudeii erau marinari iscusii.

Dr. Gordon a arătat că în trei localități diferite din statul Tennessee, fermierii au descoperit încă prin anii 1820—1823 monede ale lui Bar-Kohba.

„Toate acestea arată, afirmă dr. Gordon, că piatra cu textul ebraic nu e o descoperire

În 1885, institutul Smithsonian a efectuat excavații într-o localitate numită Bat Creek din estul statului Tennessee, descoperind într-un mormînt 9 schelete.

„Seul, recunoscut după poziția în care fusese îngropat, avea sub cap diferite obiecte. Unul dintre ele era o piatră pe care erau gravate diferite caractere, dintre care cinci se asemănă cu cele de pe monedele romane, avînd inscripții ebraice și anume: Lamed, Iod, He, Vav și Dalet. Sensul inscripției ar fi că cel îngropat era din țara lui lehuda, denumire a Iudeii, folosită îndeosebi pe monede, în perioada persană”.

Importanța acestei inscripții — în comparație cu altele menționate mai sus, ca inscripțiile de pe monedele lui Bar Kohba și cele romane — este că ea, n-a fost descoperită de vreun fermier care își ara pămîntul, ci de către o expediție științifică și a fost relată de către o publicație cu autoritate, iar materialul, respectiv piatra, este confirmat de un institut prestigios, institutul Smithsonian din Washington”.

Întrebat dacă după părerea sa, „malungeonii” au fost evrei, Gordon a răspuns că s-ar putea să fi fost, dar nu crede că e cazul „să se insiste asupra acestui lucru”.

Dr. Gordon are sub țipar o carte care poartă titlul: „Înainte de Columb: legături dintre lumea veche și vechea Americă”.

Sinagoga, continuare a revelației

(Urmare din pag. I-a)

Unul dintre marii hasidimj a fost întrebat, de ce se spune în rugăciunile noastre de Șavuot „Zman matan toratenu, vremea dării învățării noastre” în loc de „Zman matan toratenu, vremea dării învățării noastre” (așa cum se spune de Roș Hașana „Zman Hazikaron”, „Zman Kipur”, „Zman Terua” etc.)? Răspunsul a fost: Fiindcă darea învățării nu s-a consumat încă, ea continuă în toate timpurile și generațiile. În continuare a fost întrebat de ce se spune „Zman matan toratenu”, vremea

dării învățării în loc de „Zman kabalat toratenu”, vremea primirii învățării noastre? La aceasta el a răspuns că nici primirea învățării nu s-a consumat, ea continuă. A mai adăugat: Darea învățării a fost egală pentru toți, primirea sa, însă, este proporțională după nivelul și capacitatea sufletească a fiecăruia. Ultima întrebare a fost: Cum și unde anume se desfășoară primirea continuă a învățării? La sinagogă — a fost răspunsul. Ori de cîte ori 10 credincioși se adună la sinagogă și rostesc rugăciunea de „Sema Israel” : „lehei șmei raba” atunci ei primesc în continuare învățătura.

Sinagoga, locul unde se desfășoară primirea zilnică a învățării, aparține obștii întregi. Toți sînt egali în fața ei. Nici unul nu se poate considera mai presus de celălalt. La primirea învățării, la rostirea „Sema Israel” închidem ochii, nimeni nu-l vede pe vecinul său, în ce loc anume se postează, toți ne îndreptăm către tatăl ceresc. Sinagoga face să dispară acel „Anohi” care separă; ea ne unește pe toți, ne apropie de D-zeu și de semenii noștri.

MENORRA DIN PADUA (folclor)

Pe vremea lui Abraham Ibn Ezra, trăia la Padua un evreu înstărit, dornic a face cît mai multe fapte bune. Era un om cumsecade, dar avea un cusur: cînd lua bani cu împrumut, nu-i plăcea să respecte termenul, amînînd de repetate ori plata. Chiar și atunci cînd se hotăra să plătească, nu o făcea dintr-odată, ci cu îrită.

O lună înainte de Hanuca s-a prezentat unul dintre creditorii și i-a pretins achitarea datoriei scadente. Bogătaşul a refuzat plata, invocînd diferite pretexte pentru amînarea ei. Creditorul a insistat, spunîndu-i: „Doar ești om bogat, ai bani destui și eu am mare nevoie de banii mei, de ce nu-mi plătești?”. Degeaba.

Lucrurile au ajuns la urechile rabinului Abraham Ibn Ezra, care l-a chemat pe bogătaş și i-a cerut să-și achite datorile, deoarece așa poruncește Tora. Bogătaşul nu a dat, însă, ascultare îndrumărilor primite.

O săptămînă înainte de Hanuca, Ibn Ezra l-a înfrînt înîmplător pe bogătaş la un bijutier, unde omul venise să comande o menoră scumpă, bătută cu nestemate. I se adresă Ibn Ezra bogătaşului: „Frumos din partea d-tale că dai importanță luminării de Hanuca și cauți să ai o menoră frumoasă. Numai că cu acești bani poți să-ți achizițezi toate datorile, iar plata datorilor e u poruncă din Tora, mai importantă decît procurarea unei menoră frumoase de Hanuca”. Bogătaşul nu dădu însă ascultare îndemnului rabinului. Atunci Abraham Ibn Ezra îl preveni: „Voi ruga îngerul creat în urma taptei tale lăudabile, cumpărarea menorii de Hanuca, să lupte împotriva ta”. Potrivit Kabalei, orice faptă bună naște un înger. Cu aceasta Ibn Ezra își văzu de drum.

În ajunul zilei de Hanuca, bogătaşul s-a prezentat la bijutier să ridice menoră pe care o comandase. Bijutierul îi ceru prețul menorii, iar bogătaşul încercă — după obiceiul său — să amîne plata. Cu toate insistențele meseriașului, bogătaşul refuză să achite costul, așa că bijutierul nu i-a dat menoră, ci a luat-o acasă, aprinzînd-o el în prima seară de Hanuca.

Nepuțin să se împace cu ideea că menoră nu-i aparține, bogătaşul se duse la doua zi la bijutier, achită costul, nerăbdător să aprindă a doua mininare de Hanuca în menoră această scumpă. Acasă, puse ulei, fitil și înconjurat de întreaga familie, bogătaşul luă luminarea, rosti binecuvîntările și dădu să aprindă lumina. Dar ea nu se aprinse. Mai încercă de cîteva ori, degeaba. Au încercat și copiii, dar lumina nu s-a aprins.

Adînc mîhnit s-a dus la rabinul din Padua, Saadia, povestindu-i cele întîmplate. Rabinul se duse la bogătaş acasă, încercînd el să aprindă luminarea. Fără rezultat. Atunci rabinul l-a rugat să spună istoria menorii, de la cine anume a cumpărat-o, dacă nu cumva a fost de față cineva care să fi făcut vreo observație, o formulă magică sau ceva asemănător. Bogătaşul răspunse că a fost de față rabinul Ibn Ezra, care a spus ceva, dar ce anume nu a înțeles. Chemat de rabinul Saadia, Ibn Ezra relată cele întîmplate, adăugînd că menoră nu va arde pînă ce bogătaşul nu-și va achita toate datorile. Într-adevăr numai după ce bogătaşul a dat ascultare lui Ibn Ezra, achitîndu-și datorile, menoră de Hanuca a putut fi aprinsă.

Rabinul Azriel Hildesheimer

Rabinul Azriel Hildesheimer (1820—1899) a fost unul dintre conducătorii spirituali ai iudaismului în secolul trecut. În comunitățile Eisenstadt și Berlin, în care a slujit ca rabin, a înființat diferite instituții educative, printre care o ieșiva în Eisenstadt și celebrul seminar teologic pentru rabini, din Berlin. În afară de aceasta, a depus o activitate intensă în interesul colectivității evreiești din întreaga lume. A înființat numeroase instituții de binefacere, asociații pentru sprijinirea locuitorilor Țării Sfinte etc. Dar meritul său principal rămâne că a crescut generații întregi de discipoli rămași credincioși sistemului său educativ.

Deși a format mai multe generații de rabini, n-a ajuns să-și publice propriile lucrări rabinice, spunând chiar: „Nu-mi pot asigura timpul liber necesar ca să aștern pe hirtie observațiile rabinice, din cauza preocupărilor mele pedagogice și a altor numeroase treburi obștești”. De aceea, cu apariția recentă a cărții sale de response, nu se dezvăluie o trăsătură în plus a acestei personalități și anume erudiția sa în ale Torei și capacitatea de a da decizii în cele mai grele probleme de cult.

Descendent al unei dinastii rabinice cunoscute, rabinul Hildesheimer a fost apreciat încă din tinerețe ca un talmudist eminent. După primele studii rabinice în orașul său natal, Halberstadt, a trecut la școala superioară talmudică din Altonna, condusă de celebrul rabin Jacob Etlinger, care l-a îndrăgit, dându-i-l „fiul meu”. În volumul recent apărut se publică multă corespondență talmudică schimbată între dascăl și elev.

Referindu-se la perioada din Altonna, rabinul Azriel scrie în cartea sa: „Cînd am studiat la Altonna, nu prea departe de casa mamei mele, nu am vizitat-o decît după expirarea perioadei studiului, adică după 4 ani și jumătate; nici mama n-a dorit să o vizitez mai înainte... Tatăl său deedea scurt timp înainte de plecarea rabinului Azriel la Altonna. Lipsa de timp liber revine ca un leitmotiv în aproape toate scrierile sale. Că a reușit totuși să facă față multiplelor sale preocupări se datorează faptului că a exploatat fără exagerare fiecare minut din viața sa. Iată care era programul său zilnic: se scula la ora 1 rezolva corespondența particulară și oficială. După aceea se consacra studiului talmudic, apoi predă și examina studenții etc. Somnului iindui-i dedicase numai 3 ore.

Fdestul să răsfoiești volumul spre a-ți da seama de modestia proverbială a autorului, în mai multe locuri accentuează că nu dorește să emită decizii pentru comunități care au un rabin în funcțiune; de asemenea repetă mereu că deciziile sale sînt date „cu mare teamă și respect”. Dar adevărul său caracter moral poate fi văzut din următoarele rânduri: în ce privește titlurile care mi se acordă, cerul și pămîntul îmi sînt martore că le nesocotesc complet, Domnul mi-e martor că încep a citi orice scrisoare direct de la textul propriu zis, sîrind peste titlurile din introducere, care n-au nici un sens sau valoare pentru mine”.

Un capitol aparte reprezintă relațiile amicale dintre autor și somitățile talmudice ale vremii, precum și aprecierile acestora din urmă la adresa autorului. Printre aceste auto-

rități se numără rabinul leghuda Osad, rabinul lehezel Banet, Natziv din Volojin, Șlomo Gantzhmed, rabinul Iosef Ber Soloveicic din Brisk și fiul acestuia, rabin Haim; Simeon Soffer din Cracovia și fratele său Smuel Biniamin din Bratislava, autorul cărților „Ketav sofer”, Ithac Elhanan din Kovno, Etlinger din Altonna, Maharam Șik etc.

Cele mai multe decizii din volum sînt clarificări de probleme legate de codurile „Orah Haim” și „Lore Dea”. Ele reprezintă tot atîtea ipostaze ale activității lui Hildesheimer și anume lupta împotriva reformiștilor și asimilantilor.

Volumul la care ne referim cuprinde date interesante autobiografice: Așa aflăm că în tinerețe autorul era membru în diferite asociații de binefacere, că nu purta ceas în zi de Șabat, deși (cităm) „erudiții mai mari ca mine au permis purtarea ceasului în zi de Șabat, totuși eu și membrii familiei mele nu purtăm”. Sau „La construirea noii noastre sinagogi meșterii nu lucrează în zilele de Șabat, deși paguba este de cîteva mii”.

Înainte de toate, însă, din lectura cărții ne apare figura conducătorului de ieșiva, căruia discipolii i se adresează — în calitatea lor de rabini tineri — în toate problemele legate de exercitarea cultului și interpretării Bibliei. Toți se bucură primind răspunsul maestrului lor, însoțit de aprecieri și laude. Starea sa sufletească se oglindește în introducerea la o misivă din anul 1863: „Acum, cu începearea verii, nu-ți pot desorona marea mea mîhnire. Zilnic sîntesc noi tineri cu dorința să studieze la școala mea, iar eu mă văd silit să-i refuz, mă tem că se vor îmbolnăvi de foamă, orașulul fiind mic, iar candidații sînt mulți, majoritatea fii ai unor oameni săraci... Printre elevii săi s-au aflat dealtfel și copiii rabinilor leghuda Osader și Maharam Șik.

Cartea de response este o mărturie a naturii complexe a rabinului Azriel Hildesheimer. Pe drept cuvînt un recenzenț de prestigiu, rabinul A. Hefterman notează: „Din filele cărții apare o personalitate pentru care există numai universul învățăturii și evlaviei. Spiritul etern, din caracterizează această carte a sa. Nu degeaba este atît de mare influența autorului asupra iudaismului din generația sa precum și a celor viitoare”.

Cîțiva tineri au plecat cu ei, dar lupta lor împotriva helenilor a fost lupta celor puțini împotriva celor mulți. A fost primul război de eliberare. Cu ajutorul Domnului Macabei au învins, eliberînd Iudeea.

Cum se sărbătorește Sărbătoarea luminilor în lume? De ceremonialul luminărilor am amintit. Candelabrele de Hanuca le punem la fereastră, în spre stradă — căci dorința noastră e ca tot orașul să se umple de lumină. Pe acoperișurile unor case importante, în Ierusalim, pe muntele Sion și Scopus, se aprind candelabre uriașe. Toată lumea se bucură și se umple de lumină. Copiii se joacă cu sîrleze, sînt invitate rude, prieteni și vecini, pentru a petrece aceste seri laolaltă.

BRIT IVRIT OLAMIT

(Din „Maalot” de Baruh Rand)

Citiți textul ebraic din pag. 12

PROVERBE EVREIEȘTI

Prostul spune ceea ce știe, înțeleptul știe ceea ce spune.

Hoții nu se tem de un martor mut.

Nevoia ascute mintea.

Cînd un prost e trimis la piață se bucură negustorii.

Dacă păunul n-ar avea pene frumoase, nimeni nu îl-ar băga în seamă.

Dacă pisica ar avea aripi ar înghiți toate păsărelele.

Pagini din trecutul

comunității din Lugoj

Lugojul sau Logoj, cum sînt obișnuți bănățenii a-l numi, oraș așezat pe ambele maluri ale riului Timiș, la poalele Dealului Viilor, oraș al doinelor și horelor bănățene, a fost clădit — se pare — de foarte multă vreme.

Despre Lugoj se pomenesc în analele dinastiei regilor Arpadieni care au încetat a domni pe la anul 1311. Tot despre acest oraș se vorbește și în perioada regelui Ștefan V și a lui Andrea Ierusalimleanu, precum și în timpul domniei regilor Ungariei, Carol Robert și Ludovic cel Mare, care fac faimoasă amintire despre dinsul, printre alt opt districte evidențiate pentru eroismul lor.

Datorită așezării sale geografice, Lugojul, înainte de a fi subjugat de către turci, juca un rol mai de seamă decît Timișoara. Mult timp după ce turcii stăpîniseră aceste ținuturi, au transformat Timișoara într-o fortăreață puternică împotriva puterilor creștine din Apus, cu scopul de a apăra toate așezările din răsăritul ei. Acest lucru a permis ca Timișoara să se dezvolte mai rapid decît Lugojul. Pe plan spiritual însă, Lugojul a rămas pînă aproape de vremurile noastre înaintea Timișoarei.

Primele construcții au apărut pe malul drept al riului Timiș, locuit de români. Acest fapt se poate constata din documentele vremii.

Mai tirziu, dezvoltîndu-se orașul și pe malul stîng al Timișului, au apărut colonizări de populații neromânești, așa că în secolul al XVI-lea orașul număra 600 de suflete. Se crede că în această perioadă au apărut și evreii, emigrați din cauza închiziției spaniole.

Într-o descriere monografică a Timișoarei de către Oszetzyk Denes, se arată că evreii s-au așezat în acest oraș prin secolul al XVII-lea, fapt care ne face să credem că și la Lugoj au venit cam în aceea perioadă.

Odată cu ocuparea Lugojului de către armatele împărătesei Maria Tereza, orașul a cunoscut o dezvoltare rapidă. Pe malul stîng al riului Timiș apar grupuri de diferite naționalități: germani, unguri, sîrbi etc., astfel că orașul poate fi împărțit în 2 cartiere distincte: Lugojul românesc, pe malul drept al riului și Lugojul german, pe malul stîng. În acest ultim cartier apar primele așezări ale unor familii evreiești.

Conferințe

În cadrul prelegerilor la Talmud Toră, la Oradea, d. Daniel Segal a conferențiat despre Baal Sem Tov, inițiatorul hasidismului”. Tot d-sa a ținut prelegeri la Galați și Brăila.

La Iași, d. Victor Rusu a conferențiat despre profetul Ieșaiahu.

Comemorare

Din inițiativa comunității și a episcopiei sinagogii „Boslover” a avut loc comemorarea a 24 ani de la moartea rabinului Haim Mordehai Roler, care a păstorit cu vrednicie obștea evreiască din Tg. Neamț peste jumătate de veac. Despre personalitatea ilustrului defunct a vorbit sîmbătă 7 noiembrie 1970, la rugăciunea de dimineață, d. Iancu Wolfsohn. Sîmbătă după masă a avut loc un Sălos Seudot la care au participat aproape toți enoriașii din Tîrg. A vorbit d. avocat Beru Comăneșter care a scos în evidență dragostea ilustrului defunct pentru enoriașii săi.

Un recensămint efectuat în 1733, arată că la Lugoj existau 46 evrei. În fruntea lor stătea un oarecare Isac Deutsch.

În aprilie 1780, evreii cer autorităților orașului să li se indice un loc pentru înmormintarea morților lor, lucru care le-a fost îndeplinit. Tot în acest an a luat ființă comunitatea evreilor, iar la începutul secolului al XIX-lea, evreii primesc în persoana lui Cevi Hirsch Oppenheimer, primul rabin care peste puțin timp devine prim-rabinul tuturor localităților din Banat. În 1790 a luat ființă Hevra Kadiș, care număra 200 de membri.

Nevoia unei case de rugăciune se face tot mai mult simțită. În aceste condiții, în 1791, evreii fac demersuri la autorități solicitînd aprobarea construirii unei sinagogi. Ea le este acordată cu înțiriere și condiționat. Ea prevedea construirea unei sinagogi în interiorul unei curți și nu la stradă. În urma acestei hotărîri, în 1793, a fost clădită o mică sinagogă, pe un teren cumpărat de către comunitate. Un incendiu izbucnit în 1842 a mistuit această mică sinagogă. Nu peste mult, evreii reușesc să obțină aprobarea de a clădi o sinagogă cu fațada spre stradă. Inaugurarea acestui lăcaș a avut loc în mai 1843.

Revoluția din 1848 n-a lăsat deoparte nici pătura intelectuală evreiască. La tribuna de la Cimpia Libertății din Lugoj s-a aflat și Simon Deutsch, membru al comitetului revoluționar, alături de Eftimie Murgu, care a îndemnat masele spre cucerirea idealurilor revoluționarilor pașoptiști de dincolo de Carpați.

În 1851, Lugojul avea o populație de 8364 locuitori, dintre care 550 evrei. Dezvoltarea industriei și comerțului face ca orașul să se extindă din ce în ce mai mult, astfel că la începutul deceniului VII al secolului trecut, populația depășește 10 000 locuitori.

În 1851 s-a creat Uniunea Femeilor Evreice, înființată în scop de binefacere, care patrona un orfelin. Uniunea număra la înființarea ei 240 de membre. Ceva mai tirziu, comunitatea a înființat un azil de bătrîni.

La recensămintul din 1900, evreii au atins cifra de 1 622 suflete.

În 1903, comunitatea înființează „Talmud-Toră”, care de la început număra 160 de membri. Această societate avea misiunea de a păstra și răspîndi învățătura Torei și a tradiției.

Dintr-o evidență alcătuită imediat după primul război mondial, privind structura socială a populației evreiești, constatăm că 280 erau comercianți, 40 funcționari, 15 avocați, 15 meseriași, 10 muncitori necalificați, 6 proprietari de ateliere, 5 ingineri, 4 medici, 4 funcționari de stat, 3 învățători, 2 scriitori, restul ocupîndu-se cu diferite munci, inclusiv cu negotul ambulant.

În 1931 ia ființă corul „Hazamir”, care, paralel cu folclorul evreiesc, a înscris în repertoriul său piese din tezaurul muzicii populare românești și universale. Mulți dintre membrii ei făceau parte și din vestitul cor „Ion Vidu”. Corul „Hazamir” a fost condus de compozitorul Filaret Barbu și de eminentul muzician dr. Iosif Willer, maestrul multor generații de muzicieni. Dintre elementele acestui cor s-a format și corul templului.

În prezent obștea din Lugoj număra 220 de membri.

TOBIAS SCHWAGER

Eroismul Macabeilor

Sărbătoarea luminilor ține opt zile, începînd de la 25 Kislev. Se numește așa datorită luminilor ce aprindem în candelabru de Hanuca, zilnic cîte o lumină în plus. Se mai numește și sărbătoarea de Hanuca, deoarece atunci au inaugurat Macabei din nou templul din Ierusalim, după ce l-au recucerit de la heleni. După cum se știe, helenii au pus statui în templu, pretinzînd iudeilor să se închine zeilor. Macabei au scos statuile, au curățat templul, aprinzînd luminarea veșnică. Și iată minunea întimplată: puțînul ulei ce s-a aflat acolo a ars opt zile, pînă ce au putut aduce ulei nou, din Lod.

Cine erau Macabei? Era o familie de viteji din orașul Modiin. Șase au fost la număr: Matiahu preotul, tatăl, cu cei cinci fii ai săi: Iohanen Simeon, leghuda, Elazar și Ionatan. Ei s-au dus în munți să lupte cu adversarii heleni și să elibereze Iudeea.

O încercare de traducere literară a Bibliei

de BARBU LĂZĂREANU

În cimitirul evreiesc de pe Șoseaua Giurgiului se află mormîntul unui dascăl care, în învățămîntul primar și secundar al școlilor Comunității din Capitală, a desfășurat o muncă remarcabilă, timp de trei decenii.

Sabetai Ipcar — „institutor și profesor” — a avut și o activitate ce s-ar putea numi literară, căci a tălmăcit în românește Cartea Esterei și câteva capitole din Geneza și Exod.

Despre aceste traduceri vreau să vorbesc aici.

Ele au apărut în cinci broșuri, din care patru poartă titlul general:

„Pentatehul, traducere literară, pentru școlul școalelor israelito-române”.

Broșurile, în format în-octavo a cite 16 și 20 de pagini, se vindeau cu prețul de 15 bani și 35 de bani.

Cum cărticelele lui Sabetai Ipcar — tipărite: prima la 1894, cu o prefață de Dr. M. Beck; ultima, în 1897 — formează o mică, dar interesantă contribuție la literatura didactică evreo-română, ne îngăduim aci povestirea pe scurt a unui capitol din istoricul acestei literaturi.

La sfîrșitul celui de al optulea deceniu al veacului trecut, o societate bucureșteană — sub patronajul lui Filip Foșăneanu, mecenat al școlilor evreiești — se întemeiază cu scopul de a face cu puțință tipărirea unor cărți pentru institutele culturale israelito-române din țară.

Ea dă la iveală în 1881 un vocabular ebraico-românesc, sub titlul: Vocabularul analitic al Pentatehului.

Autorul — Dr. M. Beck, predicator al Templului coral — spune în prefața sa, în dorința de a da tinerimii evreiești „mîjlocul de a se familiariza cu limba țării” și de a cunoaște și „Biblia în original”, s-a hotărît la întocmirea acestui vocabular. Pentru terminologia românească, a recurs la Biblia lui Samuil Klain din mănăstirea Sfintei Troiți de la Blaj, la Biblia de la Sanct-Petersburg din 1818 și cea de la Buzău din 1854. Își manifestă speranța că vocabularul va putea sluji aceluia sau acelora care vor consacra mai tirziu veghile lor unei bune traduceri a „celor cinci cărți ale lui Moisi”, — traducere nu după textul Septuagintei, ci de-a dreptul din ebraică.

Acel traducător s-a ivit în 1893. E Sabetai Ipcar.

Dar în locul traducerii literare, el — dascălul — a preferat una literală.

În ea se găsesc înmăplător răvășite, dar foarte rar, și unele fericite întorsături de versete care seamănă cu cele ale Paliei de la Orăștie. În rest tălmăcirea apare, însă, cu caracterul de juxtă.

Pe vremuri, adepții teoriei dedublării spiritului ne-ar fi prezentat în secțiune longitudinală creierul unui Ipcar, ca să ne demonstreze lupta eroică dusă între două centre motoare adînc dezvoltate: cel al cvintesenței didactice cu acela al aptitudinilor literare.

Între alte ciudățenii ale traducerii literare, ne întîmpină și aceea a numărării anilor.

Omenirea întreaga, oricît a fi definită drept „animalitate numerativă”, dar expunerea unui număr ea nu o face în aceeași ordine în toate limbile și stilurile.

Arhaismul limbii biblice voia ca enunțarea numerelor s-o începi de la unități, să continui cu zecile, apoi cu sutele ș.a.m.d.; nu în ierarhie descendentă.

Or, capitolul V, versetul 27 din „Facerea” vorbește de moartea, la vîrsta de nouă sute șazece și nouă de ani, a lui Matusalem (Metușalah, în textul original).

Și iată deci, tradus cuvînt cu cuvînt, și în ordinea cuvintelor din original, cum sună în textul lui Ipcar, zisul verset:

„Au fost toate zilele lui Metușalah nouă și șazece ani și nouă sute ani; a murit.”

Bizareria — nelipsită de Savoarea arhaică, dar bizareria — a acestei traduceri a simțit-o și autorul. Încît, la a doua ediție a celei dintrii fascicule conținînd primele capitole ale Genezei, el a pus de astă dată, după aceea enumerare: „nouă și șazece și nouă sute ani”, numărul 969 scris cu cifre. Ceea ce înseamnă că, la traducerea lui, a adus o exegeză de natură strict aritmetică.

(Revista „Adam” nr. 116/1938)

GÎNDURI DE HANUCA 5731

(Urmare din pag. 1-a)

calul său, intrat și el în legendă, pentru a se înclina în fața lui Simon Hațadik, un cărturar iudeu, în persoana căruia marele cuceritor saluta o străveche cultură.

Ptolemei continuă această nobilă tradiție. E epoca de aur a întîlnirii dintre două mari culturi, întîlnire fecundă și binefăcătoare pentru civilizația umană. În această perioadă se realizează prima traducere a Bibliei — Septuaginta — grație căreia învățătura sînaitică sparge hotarele strîmte ale unui singur popor, prînd în circuitul culturii universale.

Raporturile dintre iudaism și helenism se sîtuează în această epocă, pe o concepție largă, umanistă, care în limbajul celei de a doua jumătăți a veacului al XX-lea s-ar putea denumi: coexistență pașnică. Influența reciprocă, alegerea a ceea ce e bun și folositor pentru oameni în ambele concepții, dă roade bogate.

Dar drumul nu a fost întotdeauna o linie dreaptă și după perioade de avînt urmează răsturnări de regres. O asemenea perioadă a însemnat dominația trînică a lui Antiohus Epiphaneu. Asemenea tuturor tiranilor, a acestora care l-au precedat ca și a acestora care i-au urmat, Antiohus ura lumina, se temea de ea și, mai mult decît orice, dorea s-o vadă ascunsă sub obroc. El ura învățătura de pe Sinai, pe care ar fi dorit s-o smulgă din inimile și spiritele oamenilor. Nici nu se putea altfel: el voia să stăpînească întreg pămîntul, pe cînd această Tora predică libertatea și egalitatea oamenilor. El voia pentru sine huzurul și pentru ceilalți mizeria, pe cînd iudaismul propovăduia dreptatea socială. De aceea tiranul a declarat război nu numai cetăților, nu numai oamenilor, ci iudaismului ca religie, filozofie și concepție de viață. Istoria s-a repetat în toate epocile și de la Antiohus

și pînă la Hitler, nesfîrșit e șirul tiranilor care au încercat același lucru. Dar asemeni lui Antiohus, cu toții au pierdut bătălia împotriva spiritului.

Minat de ură, Antiohus a năvălit în Templu și prima sa grijă a fost să stingă lumina — lumina veșnică ce ardea acolo, ca un simbol al aspirației spiritului uman. Tiranul a interzis studiul cărții sfinte, a silit pe iudei să se lepede de credința lor, să-și schimbe pînă și numele. Părea că întinerul a coborît pentru totdeauna peste lume și că nimic și nimeni nu se mai împotrivesc voinței nesăbuite a tiranului. Părea... Căci lumina nu poate fi ascunsă sub obroc și dorul de libertate al popoarelor nu poate fi înăbușit. Atunci, în vremurile lui Antiohus, un umil preot de țară a ridicat stindardul luptei pentru libertate și independență națională. În zilele de Hanuca celebrăm epopeea acestei lupte, epopeea lui Matitahu și a celor 5 fii ai săi, epopeea Macabeilor și a celorlora care le-au urmat.

Atunci cînd lehuda Hamacabi cu luptătorii săi învinge oștile tiranului și pîtrunde în Templu, are aceiași griji, ca Antiohus, numai că în sens invers: lumina. Înainte de orice, să reaprindă lumina: lumina pentru care și în numele căreia au fost duse atîtea lupte și au căzut atîtea jefre. Atunci s-a întîmplat minunea că o candelă de ulei, o singură candelă de ulei, menită să ardă o singură zi, a ars opt zile de-a-rîndul.

De atunci, într-o formă sau alta, minunea s-a repetat.

Aprinzînd an de an Menora de Hanuca, oficiem mai mult decît un ritual: prin gestul nostru reafirmăm credința în lumină, proclamăm adevărul nostru deplină la marile idei ale păcii, justiției și progresului.

CONFESIUNI CÎNTATE

Max Eisikovits

Cuvînt rostit la concertul de prelucrări din folclorul hasidic maramureșean

Recitalul pe care-l prefătam acum succint, refuz să se identifice cu un concert oarecare, obișnuit; semnificația lui depășind mult cadrul și importanța unei „serate muzicale” ocazionale, se transformă într-un act autentic de reparație culturală — fie el întîrziat chiar — în evocarea pioasă a unui mesaj scump al trecutului apropiat, unic în tragismul lui firos, într-un omagiu respectuos față de singura moștenire artistică a celei mai numeroase și omogene colectivități evreiești a Transilvaniei, victimă a nazismului din timpul celui de al doilea război mondial și transformată în anii de urgie „într-un pumn de cenușă pribeagă între cer și pămînt”.

După scurgerea a peste un sfert de veac, iată-ne deci în fața primei ocazii închinată în întregime acestei evocări, achitîndu-ne în sfîrșit de o datorie morală de mult scadentă, oferind un mînușchiu de nîgunuri amuțite, prelucrat pentru podium de concert în intervalul dintre 1938 și 1945, ce poate prezenta — cred — interes nu numai în fața opiniei noastre culturale autohtone. Aparținînd, firește, comorii folclorice bogate și policrome a Maramureșului, ele constituie în același timp un aport de o valoare evidentă culturii muzicale evreiești. Azi — cred — sîntem aici singurii din Europa crotopită și devastată în timpul confugației mondiale, de fascism, care am reușit să salvăm și să prezentăm aceste relicve însingurate, dovezi ale unei vieți colective palpitate de odinioară.

Acum mai bine de 3 decenii, în verile anilor 1938 și 1939, am plecat în căutarea folclorului hasidic în satele Maramureșului, singura regiune a Transilvaniei, unde evreii, așezați în mase compacte, vorbind limba lor, au trăit o viață proprie, caracteristică. Nimeni pînă atunci, pare-mi-se, nu s-a preocupat de această problemă cu toate că era evident că în această ultimă fortăreață a hasidismului viu, zăcea ascunsă o comoară de neprețuit a artei noastre populare. Inițiativa mea a fost privită la început cu nedumerire sau ironie, în cazul cel mai bun cu o indiferență regretabilă. Din păcate, nimeni n-a putut sesiza importanța asigurării supraviețuirii valorilor noastre folclorice. Degeaba am militat pentru procurarea unui fonograf pentru a le imprima și a le păstra în forma lor originală din calea pieririi previzibile.

Mă gîndeam, firește, atunci numai la efectele pluvierării lîste a vieții religioase, de care era atît de strîns legat tot repertoriul hasidic muzical. Dar totul era degeaba. Cîne ar fi putut bănuși precipitarea atît de fîroasă și tragică a soartei evreimii europene — inclusiv celei maramureșene — și cine putea prevedea că cele aproximativ 200 de cîntece pe care le-am putut nota cu creionul din gura blînzilor hasidimi, vor constitui ultimul și unicul mînușchiu de bunuri folclorice salvate într-adevăr în ultimul ceas al istoriei din calea apocalipsului fascist?

Cînd răsfoiesc caietele cu aceste confesiuni cîntate ale martirilor și ale unui trecut de martiraj zguduitor, reîtraiesc orele și zilele de neuitat pe care le-am petrecut în casele pline de mizerie și de copii ale maramureșenilor de odinioară.

Cu cită vîcioane și neastîmpăr mă priveau acești copii dragi și cuminți și cu cite ezitări, nedumerire, uneori cu neîncredere îmi cîntăreau la început bătrînii minuei-mei „ciudată”. E posibil oare ca cineva să înfrunte toate dificultățile și peripețiile unei călătorii prin satele prăpăstioase ale vîii Zei sau ale Vișeuului „numai pentru a nota nîgunuri”? E aproape de necrezut! „Și apoi — ce scopuri și ce planuri am în definitiv cu ele”? mă investiga nepotul marelui Reb Herș Crăciunver! Doar — Doamne ferește — nu le culeg pentru a le profana apoi în teatre! Ar fi un adevărat sacrilegiu, exclama dînsul. A trebuit să-nlătur tot neîncrederea și suspiciunea cu care îmi priveau unii intențiile, pentru ca apoi să mi se reverse generos toată bogăția și vraja nebănuită a cîntecelor. Față de declarația lui, că aceste melodii sînt și ele sfînte asemenea textelor biblice și prin urmare nu pot fi cîntate ori cînd și fără prilejul cuvenit, i-am răspuns: „Vedeți, rebe, precum textele sfînte odinioară au trebuit și ele să fie scrise, codificate, pentru a le proteja de alterările și schimbările inevitabile ale timpului ce trece, trebuie să ne gîndim și la notarea nîgunurilor din aceleași considerente”. O clipă s-a oprit, încruntîndu-și sprîncenele, apoi, cîștigat cauze, mi-a răspuns scurt: „Take! Într-adevăr!” și m-a pofit în consecință seara tirziu la el. A trebuit să îmbrac „tales-cutenul”, să mă duc la mikve, să renunț la bărbieritul obișnuit, pentru care m-a dojenit cu severitate, ca să fiu demn înfrîșit de împărtășirea marilor bucurii ce mă așteptau.

Toate dificultățile și mizeriile mărunte s-au spulberat în fața emoțiilor și bucuriilor revelatoare de care am avut parte. Rămîn acele ceasuri de vrajă autentică, pentru întotdeauna de neuitat și am rămas uluit, cînd la sfîrșit,

ridicînd o vioară bizar încornală mi-a cîntat „melodii din Sinai”, considerate de el originare din epoca Pentatehului. Glissandouri stranii, flagiolete incredibile colorau aceste viziuni, cu caracter improvizatoric, ce mă copleșeau. Seara aceasta m-a convins mai mult ca orice de originea mitică a cîntecului, a artei. În plin secol al XX-lea, grație unei întîlniri și dăruiri neașteptate, am participat la formele și izvoarele autentice ale genezei farmecului cîntat, născut din extaz și trăire transcendentală. Ce păcat că aceste clipe unice — în lipsa unui mijloc tehnic de înregistrare — s-a risipit, rămînd doar întipărite pe o viață întreagă în sensibilitatea povestitorului!

Partea cea mai caracteristică și valoroasă totodată sub raport muzical a repertoriului hasidic, este legată de rit și în fond constituie un repertoriu al bărbăților. Pe lingă „nischach”urile care circulau în diferite variante (nischach din Sighet, din Vișniț etc.), cîntece legate de „salesides”, „mălavie malke”, „am Tisch” sau de diferite săbătorii (dansuri de Simhat Tora) formează grosul acestui repertoriu. Creații originale de texte erau extrem de rare. Fragmente adecvate din textele religioase — presărate adesea cu cuvinte idiș — erau adoptate în acest scop. În schimb, abundau cîntece fără text.

Întrebînd pe „soiferul” din Moisei — un moșneag cu priviri ce iradiau o căldură unică — oare cum explică preferința atîtor față de cîntecul fără text, mi-a răspuns: „Melodia singură, fără cuvinte, se înalță mai liberă și mai ușoară către cer”, formulînd astfel, în limbajul său popular, notiunea „muzicii absolute”.

Cîtă durere și tragism împraștie aceste melodii! Peste tot plutește o atmosferă sumbră, sufocantă, pe lingă elemente contemplative și de gîndire, atît de caracteristice universului muzical hasidic. Chiar și în dansuri se resimte în genere o notă nostalgic, în ciuda unor potențieri continue, delirante chiar, duse uneori pînă la paroxism în dansurile cîntate și executate în comun. Muzica aceasta s-a născut în ghetou, în condițiile atroficii atributelor sănătoase ale sufletului uman. Am putea afirma că muzica hasidică, pe lingă valoarea ei estetică, oferă un rar material de studii psihologice cu privire la reflectarea în artă a celei mai crunte și neomenești asuprii. La cea mai sumară examinare vom constata dese infiltrațiuni ale muzicii popoarelor slave și uneori ale celei românești și maghiare, explicabile prin conviețuirea îndelungată. Fără a ne lăsa tentați de incursiuni în domeniul atît de pasionant al folclorului paralel, vă pot afirma totuși răsfoind celebrele volume ale lui Idelsohn (Habreisch — orientalischer Melodien Schatz, Leipzig, 1917—1932) că putem identifica anumite tipuri și idiomuri melodice comune chiar și cu materialul conținînd cîntecele evreilor babilonieni, pe care creatorul disciplinei folclorului evreiesc modern, de prestigiu mondial, îi considera păstrătorii celor mai vechi și autentice rămășițe ale cîntecului evreiesc. Aceasta pentru că pe teritoriul fostului Babilon au supraviețuit de la epoca robiei pînă azi, fără întrerupere, comunități evreiești.

Ceea ce m-a frapat era rolul covîșitor al muzicii în viața hasidică. Cîntecul era strîns legat de toate manifestările ei, iar atmosfera de adevărată sărbătoare și vrajă a Șabatului, a fost răstăbătită din plin cu melodii cuce-ritoare care răsuna nu numai în „Schil”-ul cu acoperiș de paie dar și în casele particulare. Nu voi putea uita nici cînd „Salesides”-urile din Borșa sau Dragomirești, petrecute la mese lungi, deasupra cărora erau aplecați bătrîni supti în căftane și ștramel și băiețași cu ochii mari — adevărate tablouri rembrandtine — mese începute în obscuritatea caselor de rugăciuni și prelungele mult în cîntece fără sfîrșit, după căderea serii. Da, totul era ireal, de un straniu copleșitor dar și de o trăire intensă, vibrantă.

Repertoriul femeiesc avea un caracter mai ușor — aș spune. Compus din cîntece de leagăn, cîntece glumete, rar și de iubire, care în bună parte însă mi-a fost necunoscut, datorită interzicerii femeilor de a cînta în fața bărbăților străini. Totuși, am reușit să creionez unele cîntece de leagăn, alevărate visări ale mizeriei: „Haia kuku schluf / der Tate is a Gnaif / de Mame is a Grafin / des Kind soll sich einschleichen” etc.

Iată însă că totul s-a sfîrșit. Șalesides-urile maramureșene de altă dată au amuțit. Ecoul nîgunurilor hasidice nu mai răsună. Bătrînii și copiii cu cîntecele lor sfînte au dispărut în cuptarele crematoriilor din Auschwitz. Iar comoara născută din lacrimi și durere, pe care mi-ai incredințat-o, soiere din Moisei, spre păstrare, iată că o predau fraților voștri rămăși și tuturor oamenilor de bine, care vor ști să se înduioșeze și să se revolte de groaznicul vostru destin și braț la braț să ne ajute la clădirea unei lumi mai bune și mai omenești.

HANUCA

5731

Istorie și legendă

ÎN ACELE ZILE...

ALEXANDRU CEL MARE LA IERUSALIM

După ce cucerii Gaza, Alexandru cel Mare înaintă spre Ierusalim. Marele preot Iadus (Simion cel Drept) care știa că minie îi poartă în suflet, văzându-se împreună cu întregul popor într-o mare primejdie, căută scăpare la D-zeu, orînduî rugăciuni publice pentru a-i implora ajutorul și îi oferă sacrificii. Noaptea următoare, D-zeu îi apără în vis, sfătindu-l să pună să se răspîndească flori în tot orașul, să se deschidă toate porțile, și să iasă înaintea lui Alexandru îmbrăcat în vestimentele sale sacerdotale, însoțit de ceilalți preoți îmbrăcați la fel, iar toți ceilalți, îmbrăcați în haine albe, fără să se teamă de acest print, deoarece el îi va proteja.

Jadus aduse cu bucurie la cunoștința poporului revelația avută și toți se pregătiră să aștepte, așa cum li se indicase, venirea lui Alexandru.

Fenicienii și caldeii aflați în armata lui Alexandru erau convinși că, așa cum era însoțit de turie împotriva iudeilor, împăratul le va permite să devasteze Ierusalimul, iar marele preot va fi pedepsit în mod exemplar. Dar s-a întîmplat tocmai contrariul; căci îndată ce prințul văzu marea mulțime de oameni îmbrăcați în alb, grupul de preoți îmbrăcați în haine de în și pe marele preot cu efordul de culoarea azurului, împodobit cu aur și cu tiara pe cap, cu o lamă de aur pe care era scris numele lui D-zeu, se apropiă singur de acesta, slăvi acest nume preamărit și salută pe marele preot, pe care nimeni nu-l salutase pînă acum...

Parmenion, care se bucura de favoarea lui, îl întrebă cum se face că el, care era slăvit de toată lumea, slăvea acum pe marele preot al iudeilor. „Nu pe el, pe marele preot îl slăvesc”, răspunde Alexandru, ci pe Dumnezeu al cărui preot este. Căci, pe cînd mă aflam încă în Macedonia și mă gîndeam prin ce mijloc aș putea cuceri Asia, mi-a apărut în vis, chiar în acest vestiment și m-a înmoldat să nu mă tem de nimic și să trec cu curaj strămoșul Helespontului, căci El va fi în fruntea armatei mele și mă va ajuta să cuceresc imperiul persilor...” După ce răspunde astfel lui Parmenion, îmbrăcî pe marele preot precum și pe ceilalți preoți, intră în mijlocul lor, pătrunse astfel în Ierusalim, urcă la templu și îi oferă sacrificii lui D-zeu, așa cum îl învăță să facă marele preot.

(Iosephus Flavius, Istoria veche a evreilor, XI, 8 cf. Yoma 69 a)

SAMARITENII ȘI TEMPLUL LOR

În acest timp, căpeteniile Ierusalimului nu puteau suporta că Manase, fratele lui Jadus, marele preot, își luase de soție o străină, pentru că aceasta însemna călcarea legilor privind căsătoria și amestecul cu popoarele idolatre, cauză a captivității lor și a altor rele pe care le-au avut de suferit. De aceea insistau ca Manase să-și alunge femeia sau să nu se mai apropie de altar, iar Jadus, constrins de aceste plîngerii, i-a interzis să se mai apropie de acesta. Manase se duse la Sanabale, socru său, și îi spuse că deși își iubea foarte mult soția, jertfirea era în alt de mare cinste la poporul său încît el nu putea să renunțe la ea. Sanabale îi răspunde că dacă vrea să-și păstreze soția, nu numai că își va păstra onoarea, dar îi va numi mare preot și print al Iudeii... În timp ce Alexandru se mai afla la asediul Tyrului, el a considerat că a venit momentul propice pentru a-și realiza planul. Prințul îl primi foarte bine; el îi spuse că are un ginere cu numele Manase, fratele marelui preot al iudeilor, că mulți oameni s-au legat de el printr-o caldă afecțiune și că dorea

să construiască un templu lângă Samaria, că acest lucru i-ar putea fi de mare folos prințului pentru că ar diviza forțele iudeilor, împiedicîndu-l să se revolte laolaltă și să-i provoace neplăceri, așa cum strămoșii lor au provocat regilor sirieni. Alexandru își dădu consimțămîntul, iar Sanabale începuse de îndată cu mult zel construirea templului, îl instală pe Manase - mare preot și se bucură foarte de a fi asigurat o onoare altă de mare fiilor lui și ai fiicei sale...

(Iosephus Flavius, Istoria veche a evreilor, XI, 8).

BIBLIA SEPTUAGINTĂ

Demetrius din Phalere, însărcinat cu biblioteca regală din Alexandria, primea mari sume de bani pentru a aduna pe cit posibil toate cărțile din lume. Într-o zi, regele Ptolemeu îl întrebă în prezența mea cite volume adunase. El răspunde: „Peste 200.000 și mă voi strădui să procur pe cele care lipsesc, ca să apung la 500.000. Dar mi s-a spus că legile iudaice merită să fie copiate și să figureze în biblioteca ta”. „Și cine te împiedică să îi le procuri?” Demetrius răspunde: „Ar trebui traduse în grecește, căci iudeii au o scriere aparte și vorbesc o limbă deosebită...” Regele ordonă să se scrie marelui preot al iudeilor în vederea realizării acestui proiect.

După ce marele preot Eleazar oferă un sacrificiu lui D-zeu, alese 70 bătrîni și împreună cu numeroase daruri, destinate regelui, ne expedie sub escortă sigură. Cînd am sosit la Alexandria, am fost anunțați regelui. Cînd ne văzu intrînd cu darurile și cu sulurile de pergament pe care era scrisă Toră, regele ceru lămuriri bătrînilor. După ce aceștia desfură sulurile, el se apropie, se înclină de șapte ori și spuse: „Oameni buni, vă mulțumesc, dar mulțumesc mai ales celui care v-a trimis și cel mai mult îi mulțumesc lui D-zeu, ale cărui cuvinte se află în fața mea...”

Trei zile mai tîrziu, Demetrius conducea pe cei 70 de savanți în insula Pharos; îi instală într-o casă splendidă și liniștită, construită pe malul mării și îi rugă să înceapă traducerea. Ei se puseră pe treabă, stabilînd un sens comun diverselor interpretări.

Cînd lucrarea fu gata, regele ordonă să se țină aceste cărți la mare cinste și să fie păstrate cu cea mai mare grijă. Apoi îi invită pe traducători să vină adesea să-l vadă, dîndu-le asigurări că îi va trata ca pe prieteni și le va dovedi stima ce le-o poartă.

(Scrisoarea lui Aristote)

ELENISMUL ÎN PALESTINA

După moartea lui Seleucus și venirea la tron a lui Antiohus, supranumit Epiphanus, Iason, fratele lui Onias a început să uneltească pentru a obține demnitatea de pontif. După ce obținut puterea, se grăbi să elenizeze pe compatrioții săi. El anulă privilegiile acordate iudeilor prin decrete regale și rupînd cu principiile de temelie ale societății iudaice, introduse obiceiuri contrare Torei. Găsi plăcere în a construi un gimnaziu imediat sub citadelă și dădu ordin ca tinerii cei mai distinși să poarte pălării. Se dezvoltară moravuri altă de străine încît preoții nu mai depuneau nici un zel la oficierea serviciului divin; erau lipsiți de respect pentru templu, neglijau sacrificiile și fugeau la terenurile de sport pentru a lua parte la jocuri profane și la concursuri de aruncare de disc. Nu se mai făcea caz de ceea ce onoraseră părinții noștri și se considera mai frumos ceea ce grecii considerau că e mai glorios. Procedînd în acest fel, iudeii se puseră într-o poziție supărătoare și acei ale căror moravuri se străduiau să le copieze și

cu care doreau să se aseme întru totul deveniră dușmanii lor, unealta prin care au fost pedepsiți.

(Macabe, I, 1)

PERSECUȚIILE LUI ANTIOHUS EPIPHANUS

Regele ordonă întregii sale împărății să alcătuiască un singur popor: fiecare trebuia să abandoneze obiceiurile sale specifice. Toate națiile se supuseră poruncii regale. Mulți iudei începură să-l veneraze pe suveran, să aducă sacrificii idollor și să profaneze Șabatul. Regele trimise la Ierusalim și în orașele iudee soli cu un edict prin care se ordona respectarea unor legi străine țării, care interziceau sacrificiile și libațiunile în templu, care ordonau profanarea Șabatului și a sărbătorilor, necinsteau sanctuarul. Edictul porunceă apoi să se facă idoli, să fie jertliți porci și altele animale impure, interzicea circumcizia copiilor și îndemna la desfrîu, care pîngărește sufletul. Acela care nu va respecta ordinul regelui, urma să fie pedepsit cu moartea. El publică acest edict în tot imperiul. Stabili supraveghetori asupra întregului popor și prescrie orașelor din Iehuda să ofere fiecare sacrificii.

(Macabeii, I, 1)

REVOLTA LUI MATITIAHU

Cei pe care regele îi trimise pentru a constrînge poporul să-și reneghe credința, sosiră în orașul Modiin pentru a oferi acolo sacrificii. Un număr mare de evrei li se alătură. Matitiahu se afla și el acolo, împreună cu fiii săi.

Trimisiți regelui, luînd cuvîntul, se adresară astfel lui Matitiahu: „Tu ești un om important în acest oraș; tu ai fii și frați care să te susțină; de aceea avansează primul și ascultă ordinul regelui, așa cum am făcut toate semniții, oamenii din Iehuda și cei care au rămas la Ierusalim; tu și casa ta v-ai vădeți numără atunci printre prietenii regelui; și vei fi onorat, ca și fiii tăi, cu argint, cu aur și cu numeroase daruri.”

Matitiahu răspunde cu voce puternică: „Toate popoarele din cuprinsul imperiului poi să abandoneze credința strămoșilor lor pentru plăcerea de a urma ordinele regelui, dar eu și fiii și frații mei vom rămîne credincioși religiei strămoșilor noștri. D-zeu să ne ocrotească ca să nu abandonăm Toră și prescripțiile ei. Nu vom da ascultare cuvîntelor regelui și nu ne vom îndepărta de credința noastră nici la dreapta, nici la stînga”. Cînd sfîrși de rostit aceste cuvinte, un iudeu ieși înainte pentru a aduce sacrificii pe altarul din Modiin, așa cum poruncise regele. Văzînd aceasta, Matitiahu fu cuprins de o sîntă ardoare și în dreapta sa indignare, se repezi și ucise pe acest iudeu chiar lîngă altar. El ucise și pe trimisul regelui care constrîngea să se aducă sacrificii și distruse altarul. Insulețit de zelul său sînt, el procedă așa cum a făcut Phine cu Zambri, fiul lui Salom. Apoi Matitiahu străbătu orașul, strîgînd cu voce puternică: „Cei care iubesc Toră și vor să-și păstreze credința, să mă urmeze!”

El și cu fiii lui se refugiară în munți, părăsindu-și avutul din oraș.

(Macabeii 1.2)

MARTIRUL CELOR 7 FRAȚI ȘI AL MAMEI LOR

S-a întîmplat ca 7 frați să fie arestați împreună cu mama lor, și regele să-i constrîngă să mînce carne de porc, interzisă de Toră, supunîndu-i la tortura biciului și a vinei de bou. Unul dintre ei, vorbind în numele celorlalți,

spuse: „Ce vrei să ne ceri și să ai de la noi? Sîntem gata mai curînd să murim decît să călcăm legile strămoșilor noștri”.

Regele se supără foarte și dădu ordin să se încălzească căldări și cazane cu apă. Cînd trebură fu tăcută, dădu ordin să se taie limba celui care vorbise în numele tuturor, să fie tăcut și să i se taie extremitățile, sub ochii fraților și ai mamei sale. După ce fu astfel mutilat, fu aruncat de viu în cazanul fierbinte. În timp ce aburii ieșeau din cazan, frații și mama se îndemnau reciproc să moară cu demnitate. Ei spuneau: „Domnul D-zeu ne vede și desigur că îi e milă de noi, așa cum a spus Moise în cuvintele de admonestrație pe care le-a pronunțat în fața poporului: „Și va avea milă de slujitorii lui”.

După ce primul dintre frații muri în acest fel, fu adus la tortură al doilea. După ce i s-a jupuit pielea capului, cu pîr cu toți, fu întrebat dacă vrea să mînce carne de porc, înainte de a i se releza membrele. El răspunde: „Nu!” În limba sa maternă și drept urmare suportă aceleași cazne ca și primul. Înainte de a-și da ultima suflare, spuse: „Fecioșule, ne vei viața aceasta, dar regimul, după ce vom muri pentru legea ta, ne va învia pentru viața eternă”. După aceea fu torturat cel de al treilea. Cînd îi cură limba, el o scoase și înfîșe în același timp cu curaj minile, pronunțînd aceste nobile cuvinte: „De la D-zeu am primit membrele mele și le sacrific pentru legea Lui, căci sper să le recuperez tot prin El”. Regele și cei care îl înconjurau, au fost mirați de curajul lui și de disprețului său față de durere.

După ce acesta muri, cel de al patrulea fu supus aceluiași torturi. Înainte de a muri, el spuse: „Fecioșii cei ce mor de mina oamenilor și care nutresc speranța că D-zeu îi va reînvia; Cit despre tine, tu nu vei avea parte de viață viitoare”. Imediat fu adus la tortură al cincilea frate. Ridicînd ochii spre rege, el spuse: „Tu ești puternic printre oameni și, deși muritor, faci ce vrei, dar și tu nu crezi că poporul nostru va fi pîndit de D-zeu. Al răbdare și vei vedea ce mare a puterea lui și la ce chinuri te va supune pe tine și semînția ta”.

În sfîrșit, fu adus al șaselea. Înainte de a-și da sufletul spuse: „Nu te înșela; dacă suferim astfel, este din vina noastră; am păcătuit față de D-zeu, de aceea ne-au venit asemenea nenorociri. Dar să nu crezi că vei rămîne nepedepsit, tu, care ai avut îndrăzneala să te ridici împotriva lui D-zeu...”

Cel mai tînăr mai trăia. Regele îi promise, legîndu-se prin jurămint, că îl va îmbogăți, îl va face fetic, îl va trata ca pe un prieten și îi va da o funcție dacă acceptă să abandoneze religia strămoșilor săi. Deoarece unărul refuza, regele chemă pe mama, îndemînd-o să-și sfătuiască copilul să se salveze. Ea se prefăcu că acceptă să-și convingă fiul și aplecă să spre el, bătîndu-și joc de crudul tiran, îi spuse în limba maternă: „Fiul meu, fie-ți milă de mine care te-am purtat 9 luni în pîntecele mele și care te-am alăptat 3 ani, te-am hrănit și te-am crescut pînă la vîrsta la care ești acum. Te rog, fiul meu, privește cerul și pămîntul, privește tot ceea ce există și află că D-zeu te-a scos din neant ca pe tot neamul omenesc. Să nu-ți fie teamă de acest călău, fii demn de frații tăi și acceptă moartea, pentru ca să te regăsească împreună cu ei în ziua iertării divine”. Ea mai vorbea încă, cînd tînrul strigă: „Ce așteptați? nu vreau să ascult de ordinul regelui, ci de prescripțiile Torei date strămoșilor noștri prin intermediul lui Moise...” Regele, scos din fire, în trăla cu și mai mare cruzime decît pe ceilalți. A murit fără să se murdărească, încredințîndu-se Domnului. Apoi, după fi, muri și mama.

(Macabeii II, 7).

GUSTAVE DORÉ:

Matitiahu răzbună profanarea altarului

Hanuca în viața tradițională evreiască

ORIGINEA DENUMIRII

Hanuca este cunoscută și sub denumirea de Hag Haurim, sărbătoarea luminilor. Această denumire o găsim prima dată în „Antichitățile” lui Iosephus Flavius. De remarcă că perioada de Hanuca este cunoscută și la popoarele orientului ca sărbătoare a luminilor. În Yemen: sărbătoarea luminilor; în Kurdistan: sărbătoarea luminărilor etc.

Sensul denumirii „Hanuca” este controversat. Unii explică denumirea ca provenind din cuvintele ebraice „Hanu-Ca”, adică S-au odihnit în ziua de 25 (Kislev); alții afirmă că e vorba de Hanukat hamizbeah, inaugurarea altarului profanat.

Părerile sînt împărțite și în ce privește semnificația termenului „Haşmonaim”. Unii presupun că denumirea provine de la orașul Heşmon, amintit în cartea Iehoşua 15/27; după alții, numele lui Iohanan, tatăl lui Matitiah, ar fi fost Haşmon. Cunoscutul filolog ebraic și comentator biblic David Kimhi (1160—1235), asociază cuvîntul „Haşmon” de „Haşmanim”, demnitari (Psalmi 65/32).

HANUCA LA DIFERITE COLECTIVITĂȚI EVREIEȘTI DIN LUME

În multe comunități, în zilele de Hanuca se aprind numai fitile în ulei de măsline, și nu luminări, deoarece în templul de odinioară tot ulei s-a aprins, și minunea de Hanuca tot cu ulei s-a întîmplat.

La colectivitățile evreiești din orient, mai ales la sefarim, Hanuca este considerată drept sărbătoare împăciurii, fetele cerind iertare de la prietenele lor. În unele comunități din Africa de nord, Hanuca e considerată cu precădere ca o sărbătoare a femeilor, probabil în amintirea faptei eroice a lui Iudith; în Tunisia, începînd cu Hanuca și întreaga lună Tevet, femeile vizitează sinagoga, trec la rînd în fața altarului, sîrutînd sulițele sfinte. Cu acest prilej, cel mai în vîrstă enoriaș le binecuvîntează, rostind o rugă specială. Se prăznuiește o masă denumită „seudat sium Şabat”, în cinstea terminării studiului tratatului Şabad din Talmud, iar resturile mesei se distribuie femeilor, care le duc acasă, drept talisman.

La evreii din Yemen, Hanuca poartă denumirea „Ed Israg”, adică sărbătoare luminilor. În ultima zi de Hanuca se aprinde un foc mare de tabără, pentru vestirea terminării sărbătorii. Fiecare dintre participanți are datoria de a contribui cu combustibil; în caz contrar obște, adulții și copiii, se adună în fața casei omului, strîngînd fără întrerupere cuvintele „Hahu gasizî girai vabsis”, ceea ce în arabă înseamnă „E un zgincit, să îi se usuce oasele!”. Picăturile de ulei rămase în candelă de Hanuca se păstrează cu sfințenie, servind drept talisman pentru vindecarea bolilor, izgonirea spiritelor etc.

Evreii din Antiohia aveau obiceiul să procure luminările de Hanuca din Tara sfîntă. La sosirea soilor cu luminări, ei erau întîmpinați de întreaga comunitate, cu mic cu mare, cu cîntece și dansuri. Baniile obținuți din desfacerea luminărilor erau destinați întreținerii școlilor de talmud-tora.

La Ierusalim, comunitățile sefarde obișnuiesc să trimită copiii în ultima zi de Hanuca să strîngă daruri în natură. Este o aplicare a versetului biblic: „A zis (Iacov); duceți-vă iar de mai cumpărați bucate” (Facerea 43/2). Darurile strîse se consumă în cadrul unei mese festive, la care se cîntă versetul amintit de 308 ori, (Valoarea numerică a cuvîntului ebraic „suvu”, duceți-vă iar, fiind 308).

Evreii din Damasc împart copiilor în loc de „Hanuca ghelt” (bani) luminări, iar dascălii din școlile de talmud tora trimit părinților elevilor cîte 5 luminări, în formă de palmă omenească drept talisman. Evreii din Irak prepară fel de fel de prăjituri, cu precădere cu miere, care sînt aduse de copii la talmud-tora, unde se consumă în colectiv. În Iran, copiii vizitează familiile evreiești cerînd Hanuca ghelt”. Ei merg în grup, purtînd pe o lopată cărbuni aprinși, cîntă și dansează pînă obțin Hanuca ghelt. Pe urmă presară pe cărbuni un strat de praf al unei plante denumite „ispand”, care pocnește, strîgînd „Așa au pocnit dușmanii Haşmonaiților”.

Evreii din Maroc dau copiilor cadouri de Hanuca, printre care cărți de rugăciune, iar evreii din Buhara trimit dascăliilor și rudelor prăjituri în care se introduc monezi.

Evreii din Tunisia împodobesc menora de Hanuca cu flori. Evreii din Kurdistan practică un obicei interesant și anume, fac o păpușă din lemn și zdrențe, cu barbă și o pipă în gură, ținînd o luminare în mînă. Un copil ia păpușa, care are denumirea „Hanuca” și o preumblă la casele evreiești, cerînd daruri. Copiii care îl însoțesc cîntă și dansează. „Hanuca” aceasta îl simbolizează pe Antiohus. După cele 8 zile de sărbătoare, se rupe barba păpușii, care e arsă cu mare zarvă, în strigătele copiilor: Antiohus! Antiohus!

În unele comunități evreiești din orient, ceașul sinagogii avea sarcina să prepare luminări subțiri de Hanuca din ceara provenită din picurarea luminărilor de Iom Kipur. Lu-

G. Staal : Mama Macabeilor
(pictură)

minările se împărțeau copiilor, ceașul primind în schimbul lor daruri în bani.

Evreii din Izmir au obiceiul să răsucescă fitilele pentru menora de Hanuca din fibra cu care a fost învelit etrogul de Sucot, iar resturile luminărilor de Hanuca se păstrează pînă în ajunul sărbătorilor de Pesah, cînd le transformă în luminare de căutare a hametului.

DISTRACȚII DE HANUCA

În țările Europei, evreii așkenazim au obiceiul să împartă copiilor Hanuca-ghelt. De asemenea în timpul sărbătorii de Hanuca e îngăduit jocul de cărți, în mod obișnuit interzis. Obiceiul provine din Italia și datează din timpuri vechi.

Dar cel mai răspîndit obicei de Hanuca este jocul cu sîrileaze. Dintre diferitele explicații la acest obicei, vom aminti doar aceea după care jocul cu sîrileaze amintește perioada Haşmonaiților, cînd studiul învățăturii sfinte era strict oprit. De aceea copiilor, care în ciuda interdicției continuau să învețe, li se dădea cîte o sîrilează în mînă pentru ca să pară că nu s-au adunat pentru studiul învățăturii, ci pentru joc. În ce privește cele 4 litere ebraice de pe sîrilează: Nun, Ghimel, He, Şin (după unii Sin), în afară că reprezintă o abreviere a cuvintelor Nes, Gadol, Haia, Şam, mare minune s-a întîmplat acolo, ele ar constitui o abreviere a celor 4 tirani, care au vrut să nimicească poporul evreu: Nebucadnezar, Gog, Haman, Sâir. Iar celebrul rabin Hanoh din dinastia rabinică din Alexandria a calculat că valoarea numerică a celor 4 litere ebraice de mai sus (358) este egală cu valoarea numerică a cuvîntului ebraic „Maşiah”, izbăvitorul.

Kabala pune o problemă interesantă: De ce de Hanuca oamenii se joacă cu sîrileaze, care are mînerul deasupra, pe cînd de Purim folosesc grăgăul, cu mînerul dedesubt? Răspunsul este că izbăvirea de Hanuca a pornit de sus, din ceruri, minunea de Hanuca, oum se spune în toate rugăciunile noastre, căci poporul nu s-a pocăit la început. Salvarea de Purim, în schimb, a pornit de jos, oamenii s-au pocăit, au ținut post.

A OPTA ZI DE HANUCA

Un loc aparte în cadrul sărbătorii de Hanuca ocupă ziua a opta, cunoscută sub denumirea „Zot Hanuca” (deoarece textul citit din Tora în această zi începe cu cuvintele

„Zot hanucat hamizbeah”, acestea au fost darurile din partea căpeteniilor lui Israel, aduse la sfințirea jertfelnicului, în ziua miruirii lui (Numerii 7/84). Importanța zilei decurge din faptul că inaugurarea sfîntului lăcaș ar fi trebuit să aibă loc în această zi, dar a fost amînată pînă la Roş Hodêş Nisan. Cîțirea pericopei amintite, în care se pomeneste ziua inaugurării și darurile aduse cu acest prilej are menirea să demonstreze importanța zilei încă din timpul lui Moșe. Și aici învățătura cabalistă explică în maniera sa proprie importanța zilei. Deciziile cerești adoptate în ziua de Iom Kipur — spun cabaliștii — devin irevocabile în ziua de Zot Hanuca.

BUCĂTĂRIA DE HANUCA

Cele mai răspîndite preparate sînt, firește, „lotkes”, un fel de gogoși prăjite în ulei, ca amintire a minunii cu uleiul. În unele țări, evreii obișnuiesc să consume preparate de lapte, deoarece legenda lui Iudith a învins pe dușman dîndu-i să mîncească astfel de pre-

Aprinderea Menorei la templul coral din București

parate. Evreii din Orient, în schimb, consumă în aceste zile carne și vin, mai ales carne de pasăre. În Kurdistan, Yemen și Maroc mesele copioase de Hanuca se organizează în incinta casei de rugăciuni.

O LEGENDĂ HASIDICĂ

Întîmplarea ce urmează a avut loc cu mult înaintea ieșirii din anonimat a lui Baal-Şem-Tov. După căsătoria sa cu sora rabinului Cherson Kitever, Baal-Şem-Tov a continuat să trăiască în aparență ca un simplu țăran, umblind chiar în straie țărănești, iar pentru agonișirea traiului de zi cu zi și-a deschis un han, undeva într-un codru din munții Carpați.

Rabi Israel însuși nu se ocupa de han, lăsînd această sarcină pe seama soției sale. Rabi Israel prefera să cultiveze toată săptămîna prin păduri, contemplînd singuratec viața fiarelor și a păsărilor, căutînd să înțeleagă graiul lor, să învețe de la ele noi căi pentru slujirea Domnului. De la cursul năvalnic al piraelor de munte a învățat perseverență și entuziasm, s-a sculundat în apele lor reci, adîncindu-se în studiul Torei, cu ale sale învățături dezvăluite și nedezvăluite. Păsările, vervețele, căprioarele și cerbii parcă ascultau glasul său pădure, foșnetul copacilor seculari era parcă un ecou al vocii sale ce rostea cuvintele Torei.

Astfel trăia Baal-Şem-Tov cele șase zile ale săptămîinii de duminică dimineața pînă vineri, ajun de Şabat.

Întîmplarea noastră a avut loc în săptămîina de Hanuca. Rabi Israel vestise soției sale că se va întoarce de cu seară pentru a aprinde prima luminare de Hanuca. Dar, dacă va întîrzia cumva și nu se va întoarce pînă se întîneacă, să nu-l mai aștepte, ci să aprindă singură luminarea și s-o pună pe prichicilul ferestrei, împlinind astfel această poruncă importantă.

În ajun de Hanuca, după masă, Baal-Şem-Tov a pornit spre casă. Ningea și un vînt puternic îi biciuia fața. Învîlît cu sumanul său larg și sprijindu-se de toiagul noduros. Baal-Şem-Tov își făcea drum cu greu în deșul pădurii. Curînd începu să se întînece. Parcă nu era lucru curat! Pentru prima dată în viața sa s-a rătăcit, nereușind să găsească cărarea care duce la han. Înainta în cerc închis. Toți nu-și pierdu nădejdea. Se bîzuia pe ajutorul Domnului, dar tare era mîhnit că nu

i-a fost dat să rostească binecuvîntarea de Seheianu la aprinderea primei luminări de Hanuca.

Obosit și slăbit de puteri se rezemă de trunchiul unui copac și adormi îndată. Chipul luminos al unui bătrîn venerabil și apărui, ținînd o luminare în mînă. „Cine ești?” l-a întrebă în vis Baal-Şem-Tov. „Sînt Matitiah, marele preot din satul Modiin”. În aceeași clipă Baal-Şem-Tov s-a trezit și în depărtare zări chipul unui bătrîn cu o luminare în mînă, leit luminarea de Hanuca pregătită acasă.

Învîgînd somnul, Baal-Şem-Tov se ridică și o luă repede în urma luminărilor îndepărtate. Copacii și luminările îi păreau acum bine cunoscute, ca cei din apropierea hanului său. Curînd ajunse la gardul casei sale. Ahea atunci observă Menora de Hanuca de la fereastră. În ea fusese aprinsă prima lumină de Hanuca.

În prag îl aștepta soția, învelită cu un cojocel de iarnă. Lacrimi îi picurau din ochi. Ceasul arăta că trecuse de miezul nopții iar soția se temea să nu i se fi întîmplat ceva sofului ei în viscolul și beznă de afară.

„Slavă Domnului că te-ai înors cu bine acasă”, exclamă ea plîngînd și bucurîndu-se totodată. De cum s-a întîneacă și am văzut că nu te întorci — a continuat ea — m-am grăbit să aprind prima lumină. Dintr-o haină veche am tăiat o bucuțică de bumbac, am format fitilul și numai după multe căutări am dat de sticluța de ulei de măsline, trimisă de fratele meu Cherson din Ereț Israel. Uleiul era însă foarte puțin. Nu am crezut că va ține o jumătate de oră, cît trebuie să ardă după lege luminarea de Hanuca. Dar iată că s-a întîmplat o minune. Luminarea arde încă și acum, deși e după miezul nopții”.

Femeia termină vorba, iar Baal-Şem-Tov se grăbi să rostească binecuvîntarea de „Seheianu”, apoi luminarea s-a stins. Își făcuse datoria.

„După cum se vede — rosti Baal-Şem-Tov — bătrînul Matitiah, preotul din Modiin, a adăugat ceva ulei la menora pentru ca să-mi lumineze drumul spre casă”. Pînă dimineața Baal-Şem-Tov și soția sa au continuat să rostească rugăciuni de laudă, să cînte cîntecele tradiționale de Hanuca în semn de recunoștință pentru minunea întîmplată în noaptea aceea.

Se iviră zorile și soția îi spuse lui Baal-Şem-Tov: „Israel, scoală și rostește rugăciunea de „Hallel” de două ori, o dată pentru minunea de Hanuca și odată pentru minunea din această noapte”.

„Ajunge o singură dată” — răspuse Baal-Şem-Tov, „Hallel” rostim în amintirea minunii de Hanuca întîmplate acum mai bine de 1500 ani. Luminarea aceea de Hanuca, aprinsă atunci, luminează și în prezent, lumina sa dăinuind pentru toate generațiile”.

HANUCA ÎN LITERATURA HASIDICĂ

— Cele 36 luminări de Hanuca simbolizează cele 36 tractate talmudice. (Rabinul Pinhas din Korecz)

— Chiar sufletele cele mai pierdute, cărora nici măcar ziua de Şabat nu le poate fi de folos, pot fi ajutate de luminările de Hanuca.

(Rabinul I. Meir „Cherer rebe”)

— Hanuca e aducătoare de viață. Dovada: se rostește rugăciunea de „Hallel” în care se spune „Nu morții te vor lăuda, Doamne!”

(Cherer rebe)

— Necurați în mîna curăților, nelegiuți în mîna dreptilor” rostim în rugăciunea de Hanuca „al hanissim”. Minunea a constat în aceea că necurații au devenit curăți, nelegiuții s-au transformat în drepti”.

(Rabinul Hanoh-Heneh din Alexandria)

• stiri • stiri • stiri •

COMEMORAREA „NOPȚII DE CRISTAL”

Și în acest an comunitățile evreiești din lume au comemorat sălbătecul pogrom organizat de naziști în noaptea de 9 noiembrie 1938, sub denumirea „Noaptea de cristal”.

La Ierusalim a fost oficiat un serviciu divin în memoria martirilor ce au pierit în acea noapte. Tragicile evenimente au fost evocate de prof. Menachem Kaufman.

O sobră ceremonie a avut loc în Berlinul occidental. Primarul general, d. Karl Schütz, a depus o jerbă de flori la zidul uneia dintre sinagogile incendiate în 1938. În cuvîntarea rostită, d-sa a arătat că tragicele evenimente de atunci nu pot fi uitate.

EVREII DIN INDIA

Obștea din India numără aproximativ 23 000 suflete. Marea majoritate a evreilor din această țară — 80 la sută — fac parte din ramura Bnei Israel, ce se consideră coborîtori ai iudeilor „ce au acostat pe aceste meleaguri în primul secol al erei noastre, după distrugerea templului de către legiunile lui Titus.

Cea mai mare comunitate se află la Bombay, unde locuiesc cca. 12 000 evrei. Comunități mai mici există în alte 15 orașe indiene.

...ȘI DIN VENEZUELA

În Venezuela trăiesc 18 000 evrei, cea mai mare parte în orașul Caracas, capitala acestui stat din America latină. Aici există mai multe temple, o școală și alte așezăminte de cult și cultură.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

Printre descoperirile recente ale expedițiilor arheologice din Tara Sfîntă amintim azi pe cea de la Tel Dan, unde specialiștii afirmă că au descoperit altarul pe care a stat cîndva vițelul de aur făurit de Jeroboam.

În altă zonă, la Ein Ghedi, a fost scos la lumină un mozaic pe care s-a putut descifra o inscripție în limba arameică. Se presupune că aici a fost, prin secolul al IV-lea o sinagogă. În același loc a fost găsit un tezaur de peste 5 000 monede, precum și diferite obiecte de cult.

În sfîrșit, printre descoperirile valoroase se numără și o cupă miceneană, despre care se presupune că ar avea o vechime de peste 3 000 de ani.

HASIDIMII DIN WILLIAMS-BURG

Acesta este titlul cărții în care autorul Solomon Paul prezintă pe locuitorii acestui pitoresc cartier din New York. E o istorie succintă a așezării evreilor religioși în această

zonă, a instituțiilor și așezămintelor pe care le-au edificat, ca și o prezentare a obiceiurilor lor specifice.

LUCRĂRI DE IUDAISTICĂ

Două apariții în editura pariziană Albin Michel. Prima e o reeditare și anume cartea rabinului E. Eugenheim, „Iudaismul în viața cotidiană”, prezentare a ritualului tradițional ca și a celor mai de sea-

mă instituții mozaice. A doua carte, elaborată de un colectiv, este o antologie de texte talmudice, însoțite de comentarii pe înțelesul cititorului modern.

PIESĂ CU SUBIECT BIBLIC

Teatrul Național din Budapesta și-a deschis noua stagiu cu piesa lui Emerich Madach, „Moise”. Este cea de-a 250-a reprezentație a acestei drame pe scena teatrului.

SĂPTĂMÎNA CĂRȚII EVREIEȘTEȘTI

În prima jumătate a lunii noiembrie, comunitatea din Londra a organizat Săptămîna cărții evreiești, manifestare devenită tradițională. Au fost expuse aparițiile literare din ultimul an, organizate standuri cu vinzare, precum și un simpozion cu tema „Literatura contemporană evreiască”.

CASA „NELLY SACHS”

La Düsseldorf a fost inaugurată Casa „Nelly Sachs”. De asemenea liceul din localitatea Neuss a primit numele laureatei premiului Nobel pentru literatură pe anul 1966.

CENTENARUL UNEI SINAGOGI

The West London Synagogue a împlinit un secol. Spre a marca acest eveniment, în ultima săptămînă a lunii noiembrie au avut loc mai multe manifestări, printre care și un concert festiv al Filarmonicii londoneze.

TEZAURE DE BIBLIOTECĂ

Mai multe biblioteci americane dețin importante fonduri de cărți de iudaistică. Astfel, secția iudaică a universității Harvard numără 100 000 de volume, dintre care un mare număr de rarități. Universitatea din California deține un fond de 90 000 volume iar

Biblioteca publică din Washington, 80 000 volume. Datele de mai sus au fost publicate de Fundația pentru cultura evreiască și din care aflăm că un număr de 40 de biblioteci universitare din S.U.A. posedă importante fonduri de cărți iudaice.

ȘEF RABINUL ANGLIEI ÎN AUSTRALIA

Dr. Immanuel Jakobovits, Șef rabinul Angliei, a întreprins luna trecută un voiaj în Australia. La Melbourne a avut loc o conferință de presă, în cadrul căreia eminentul oaspete a răspuns la întrebările ziariștilor.

IDIȘ-LINGO

Acesta este numele unei originale publicații periodice care a început să apară în Pensilvania, S.U.A. E o publicație în limba idiș, cu transcripție latină. Redacția revistei, Loti N. Robins, e de părere că pe această cale textele sînt mai accesibile cititorilor.

O CARTE DESPRE ANII NEGRİ

În editura George Allen and Unwin din Londra a apărut cartea Minei Tomkiewicz, „Bombe și șoareci”, o relatare a calvarului suferit în anii celui de-al doilea război mondial în ghetoul Varșoviei.

COMPUTER PENTRU TEXTE EBRAICE

Un tehnician al poștei olandeze, A. J. Van der Toorn, a inventat o metodă cu ajutorul căreia un computer poate să citească texte scrise de mină în limba ebraică.

Luînd cunoștință de această invenție, un rabin din Ierusalim i-a făcut propunerea să ajute la codificarea talmudului prin mijlocirea computerului. În acest scop, textul va fi în întregime transcris pe fișe speciale.

Talmudul din Ierusalim conține 750 000 cuvinte.

CORALA DIN PARIS

Corul popular evreiesc din Paris a împlinit 40 de ani de existență. Repertoriul său cuprinde cîtește din folclorul idiș și ebraic, precum și din cele mai cunoscute producții ale unor compozitori clasici și contemporani.

UNDE SE ASCUNDE MENGELE ?

În ultimul timp presa internațională s-a ocupat din nou de Iosef Mengele, „Îngerul morții de la Auschwitz”, care are pe conștiință zeci de mii de vieți omenești. Indicii demne de a fi luate în seamă

arată că dr. Mengele s-ar ascunde într-o localitate pierdută în junglă, între Paraguay, Brazilia și Argentina.

JUBILEUL UNUI ZIAR AUSTRALIAN

Ziarul „The Australian Jewish Times”, cel mai vechi ziar comunitar din această țară, a sărbătorit recent 75 de ani de apariție.

Comunitatea din Australia numără aproximativ 70 000 suflete.

ANIVERSAREA ORT

ORT-ul este considerat a fi azi una din cele mai mari organizații private de pregătire profesională. Școlile sale se află răspîndite în 22 de țări, cele mai numeroase unități aflîndu-se în Franța, Israel, Argentina și Iran. În ultimii 5 ani, ORT-ul a pregătit un număr de peste 128 000 tehnicieni și meseriași de înaltă calificare.

Anul acesta organizația sărbătorește 90 de ani de activitate. Evenimentul va fi marcat de un congres extraordinar ce se va ține la Geneva, cu participarea a peste 250 delegați din 27 de țări.

BIBLIA ȘI ARHEOLOGIA

O editură elvețiană a publicat o nouă ediție a lucrării lui André Parrot, directorul muzeului Louvre din Paris, intitulată „Biblia și arheologia : Popotul și arca lui Noe ; turul Babel”. Străvechile teme biblice sînt abordate și tratate în lumina ultimelor descoperiri arheologice.

PROCESE ALE UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

La Wiesbaden a început procesul unui grup de 5 foști SS-iști, acuzați de complicitate la uciderea unui număr de 65 000 evrei din regiunea Lublin, în perioada celui de-al doilea război mondial.

Alți 4 foști SS-iști au compărut în fața unui tribunal din orașul vest-german Paderborn. Procesul lor continuă.

TEATRUL EVREIESC DIN VARȘOVIA

Teatrul evreiesc de stat din Varșovia s-a instalat recent în noul său edificiu, o construcție modernă situată în fostul cartier evreiesc al orașului.

La sfîrșitul lunii noiembrie teatrul și-a deschis stagiunea 1970—71 cu piesa lui Salom Alehem „Tevie lăptarul”.

CENTRUL DE STUDII IDIȘ

Pe lîngă universitatea din Paris a luat ființă un Centru de studii al limbii și literaturii idiș, cu o durată de doi ani.

COMEMORARE ÎN IUTLANDA

O impresionantă ceremonie a avut loc pe insula Iutlanda, ce aparține de Danemarca.

Populația s-a adunat în jurul mormintelor martirilor evrei asasinați de naziști în perioada celui de-al doilea război mondial. Aceste morminte sînt îngrijite de biserica de pe insulă, deoarece nu mai există acolo evrei.

COMENTAR BIBLIC

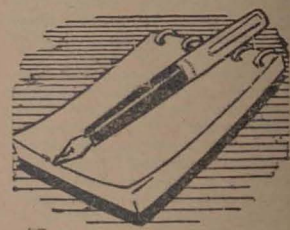
În Israel au apărut primele două volume de Studii biblice de Nehama Leibovici. Înedit în această lucrare este între altele faptul că autorul ei este o femeie.

DECES

La New York a încetat din viață Shlomo Simon, scriitor de limbă idiș. Pentru cartea sa „Înțelepții din Helem” a primit un important premiu literar.

VICTIME ALE NAZISMULUI

Persoanele a căror sănătate a fost afectată în urma deportării sau a regimului de muncă forțată la care au fost supuse de către naziști au dreptul a fi despăgubite — aceasta este soluția pronunțată de Camera civilă a Curții de justiție a R. F. a Germaniei. Această înaltă instanță a stabilit că deportarea și munca forțată constituie grave lezări ale drepturilor omului.

COMUNITATEA DIN TROYES

O nouă comunitate a fost constituită recent în Champagne — Franța. Atît regiunea, cît și orașul de reședință — Troyes — au rezonat adînci în cultura iudaică. E destul să amintim că în evul mediu a funcționat aici o școală talmudică a cărei celebritate nu este inferioară academiilor din Sura și Pampadita. Tot pe aceste meleaguri a trăit și a creat, o bucată de vreme, marele comentator Rași.

În clipa de față, în regiunea Champagne locuiesc aproximativ 700 familii, în afară de cele din orașele Reims și Troyes. Noua comunitate este menită să facă față cerințelor de cult ale acestor familii

EVREII ȘI DIPLOMAȚIA CELUI DE-AL TREILEA REICH

Istoriografia martiriului s-a îmbogățit cu o nouă lucrare cu titlul de mai sus. Autorul, Eliahu Ben Elissar, bazîndu-se pe un număr impresionant de documente originale, demonstrează caracterul criminal și premeditat al măsurilor antisemite cărora le-au căzut victimă 6 milioane de evrei.

נאָר א גרויס אַרט פארנעמט אין
ער אנדע-ליסער אַמור די דער-

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דר. רוד משה רוזן

רעיונות צו חנוכה — תשל"א

אונדזער אמונה אין ליכט

אין די לענגסטע נעכט פונעם יאר, דעמאלט ווען די פינצטערניש באהערשט די ערד מערער ווי תמיד, דאק דעמאלט פראוועט דאס יידישע פאלק דעם יום־טוב חנוכה, וועלכער ווערט נאך אנגערופן „הג האורים“ דער יום־טוב פון ליכט. דער יום־טוב פון ליכט... אזא יום־טוב איז פאראן אויך אין דער סטאדיע פון אונדערע פעלקער, און אין אונדערע פארמען. למשל ביי די נאָרדישע פעלקער, איז פאראן א מנהג צו פייערן דעם יום־טוב פון ליכט אין דער זומער תקופה. אין די לענגסטע וועטער־טעג, ווען דאס ווונדערבארע ליכט פון דעם סטאָ פארלאָזט כמעט נישט יענע געגנטן, ווען די זון בלישטסט אָן אויפֿהער אויף דער ווימל־קופּלעל.

מיר יידן, אָבער, פייערן דעם יום־טוב פון ליכט, נישט אין מיטן זומער, נאָר אין מיטן חורף־טעג, דעמאלט, ווען אויף דער ערד, לאַזן זיך אַרפּ די לענגסטע און פארפּרייטסטע נעכט פונעם יאר, דעמאלט יאָוועט זיך ביי די יידישע פּענסטער, דאָס חנוכה־לעמפל מיט זיינע ציטערנדיקע פלעמלעך. די דאָזיקע שוואַכיקע ליכטלעך, וועלכע שטרענגען זיך אָן צו פארשטיין די סיפּע פּינצטערניש פון די לאנגע חורף־טעג זענען מערער ווי א מצוה, מער ווי א צערעמאָניע, זיי זענען א סימבאָל צו וויסן דאָס ליכט, צו שטעלן דאָס ליכט, דאָק דעמאלט ווען דאָס ליכט איז אין א סכנה, דאָק דעמאלט ווען חשכות האָט אַרומגענומען אלץ. זיי הייסן אונז זיך מקריב זיין און קעמפן אז די פינצטערניש זאָל פארשווין.

קיין שטעטל פאָר דעם סימבאָל פון א שטרעבונג צו שליחות פאר דעם גאנצן כלל, א שטרעבונג וועלכע איז אויסגעדרוקט אין די ווערטער „א קעניג־יידן פון כוהנים, און א הייליק פאלק“ (שמות יט, ו).

פון דעם ערשטן מאָמענט, ווען אונדזער רעליגיע איז דערשינען אויף דער ערד, פונעם פון דער געשיכטע, איז די גאנצע צייט, דאָס ליכט געווען און פארבליבן אונדזער העכסטע שטרעבונג. די ערשטע ברכה פון דער וואַנדער־שמונה־עשרה איז א לויב געזאגט צו גאָט, וואָס האָט געשענקט דעם געזעסן וויסן, דאָס ליכט פונעם שכל. יהדות האלט אז יעדע מענטשלעכע באשעפֿעניש, וואָס דאָס רעכט צו ליכט, אז דאָס ליכט איז צוגענוגט פאר יעדן מענטש, אז יעדער מענטש קען אויפֿגיין שטאפל נאָך שטאפל די ליכט וועלכע פירט צו שליחות. דער סיני־אידעאל, דאָס פארווירטלעכן פון דער מענטשלעכער געזעלשאפט, אויפֿן יסוד פון געווענליכקייט, זיין ווירט צו א סדר פון שלום און פרייהייט, קען דערפֿולט ווערן, נאָר נאָכדעם וואָס „די ערד וועט זיין פול מיט דערקענונג פון גאָט, וווּ די וואַסערן באַדעקן דעם ים“ (ישעיה יא, ט).

צו סיני האָט זיך דערהויבן דאָס ווונדערבארע געפיל פון ליכט. דער גאָט פון זיינע ווײַזן יופֿט די מענטשן דורך דעם „ואהבת“, וואָלט ליב האָבן וועלכער איז פונקט אזוי גילטיק פאר די באַציונגען צווישן דעם מענטש און דער געסלעכקייט, ווי פאר די באַציונגען צווישן מענטש און מענטש, צווישן פאלק און פאלק, פון סיני האָט אַרפּגעגלידערט דער באַגריף פון אן איינציקן גאָט דאָס בילד פון שליחות, דאָס סינסטע פון מעלות שובות, דאָס וועלכע מענטש צו וועלכע דער מענטש דאָרף שטרעבן. דער מענטש וועלכער איז געשאפֿן „לוי גאָט געשטאלט און גלייכעניש“. מה הוא רחום אף אתה רחום, „אזוי ווי ער איז באַרומהאַרציק, וואָלטס אויך זיין באַרומהאַרציק, וואָלטס דיר אַנאָיגעטען זיין גוטסטיק“. אזוי לערנען אונז די חכמים פון דער תורה וסיני.

אין זיין נצחניק פארום איז אלעקסאנדער מקדון אוינגעדערונגען אין קליין־אויטע, אויף דער ערד פון דעם אוואַלט־יהודה. און די געשיכטע, די תלמודישע מסורה, פארציכט דעם דראַמאטישן און עמאָציאָנעלן מאָמענט, ווען אלעקסאנדער שטייגט אַרפּ פון זיין פערד, וועלכעס ס'איז אריין אין דער לעגענדע, כדי זיך צו פארנייגן פאר שטערן הצדיק, דעם תלמיד־זכום. דעם יידישן זאג, אין וועמען פערזאָן דער גרויסער דעוֹאַבערער האָט באַגריסט אן אוראלטע קולטור.

די פּאָלאָמיסטישע זענען ממשיך די נאָבעלע סטאדיע. ס'איז די גאָלדענע תקופה פון דער באַגעגעניש פון צוויי גרויסע קולטורן, די פּרובסלאַוו און געבעטשטע באַגעגעניש פון דער מענטשלעכער ציוויליזאציע. אין דער תקופה ווערט פארווירטלעכט די ערשטע איבערזעצונג פון דער תורה — סעפטואגנטא — א דאנק וועלכע די תורה חסיני צעברעכט די ענגע גרענעצן פון איין פאלק, און דרינגט אריין אין דער ספרות פון דער וועלט־קולטור.

די באַציונגען צווישן דעם יהדות און העלעניזם, אין יענער תקופה טרעפן אָן אויף א בייזעטע, וואַנאָניסטישע אויפֿטונג, וועלכע מ'וואָלט געקאָנט אָנווערן אין דער שפּראַך פון דער צווייטער העלפֿט פונעם צוואַנציקסטן יאָרהונדערט: פּרידלעכע קאָנקריסטע. די קענאָניסטיקע השפּעה, דאָס אויסוויילן וואָס ס'איז גוט און נוצלעך פאר די מענטשן, אין ביידע אויפֿטאָנונגען, ברענגט גוטע פּאָלגן.

אָבער דער וועג גייט נישט תמיד אין א גלייכער ריכטונג, און נאָך א שוואַנג־פעוּיאָד קומט צייטן פון צוריקגאנג. אזא פעוּיאָד איז געווען די סטאדיע הערשאפט פון אַנטי־יוכוס עפֿיאַנטעס. צוליב מיט אלע סטאדיען, זיינע פארגענוגט און זיינע נאכ־

נישט די כלי, נאָר דער אינהאלט...

אל תסתכל בקטן אלא בחב שיש בו — וואָלט נישט קוקן צו דער כלי, נאָר צו דעם וואָס איז אין אים פאראן (אבות).

אין אָפֿט דעם אָלטן מאַמער חז"ל איז אויסגע־דרוקט א נאנצע לעבנס־אויפֿטאָנונג. פון די עלטסטע סע צייטן איז פאר אונז וויכטיק דער ניוסטיקער אינהאלט און נישט דער אויסזען־לעבנס־עפֿעקט פאלגנדיק מיט רציחה אויף דעם שוואַכע נופ פון יעקב, האָט יעקב געוואלט אן די אָנעמען קאָנען נישט פארניכטן דאס וויכטיקסטע: דעם ניוסטיקן כוח, די אידעע. עשו, מיי וואָס פאר א קליין דער ער האָט זיך שפּעטער אָנגעבאָן און מיי וואָס פאר א נאָמען ער האָט געפֿירט, האָט נישט געקאָנט פארשטיין פאר וואָס יעקב גייט נישט אויס, אין וואָס באַשפּייט דער סדר פון זיין אומבא־זונבאָרדיקט, ווייל פאר עשו'ן האָט נישט עקזיסטירט מירם עפעס אנדערש ווי נאָר די כלי, דער קוּב, ער האָט אפילו נישט געאָמט אן אין איר אין פאראן אן אינהאלט, ער האָט נישט געפֿירט איר דעם מה שיש בו.

דער פאר האָבן די עשו פון דער געשיכטע געפֿירט מלחמות, פאר־שקלאפֿט און פארניכטעט שטחים און פעלקער, אויסגעקולטעט, מאַכטווייז אַבער נאנצע ישובים, אָבער נישט איינעם פון זיי איז איינגעפאלן ויר צו לאָזן אין א מלחמה קען דעם „אינהאלט“. פאר די פאר־כאפערנישע באַרמאָרן איז דער מענטש געווען נישט מער ווי אן אָרעם בא־שעפֿעניש פון פלייש און בלוט, אין וועלכע ס'איז גענוג אריינגעשטעקט א מעסער כדי פון אים זאָל נאָרנישט ווערן. פאר אונז אָבער, איז דער מענטש, אס די באַשעפֿעניש וואָס איז כּוֹשֶׁלֶקען מיטן פונק פון דענקען, אין וועלכע ס'איז פאראן א ניצוי פון געשעלעכקייט, געווען און פארבליבן א אידעע־מערענער. אומזיסט האָט מען אליין צובראָכן דעם קוּב ווען די אידעע וואָס די כלי האָט אַנב־האלטן איז זי פון לאַנג צעפֿלויגן און האָט שוין אָנגעשטעקט אס, „דעקענ־דיקע וועגס“.

כיו ס'איז געקומען אַנ־טיכוס עפֿיאַנטעס, ער האָט מער נישט צעבראָכן די כליים

דער צוריקער אין לאַנד פון רב הכולל און פרוי דר. דוד משה רוזן

דעם 14.טן דעצעמבער האָר זענען צוריקגעקומען אין לאַנד אריין דער רב הכולל און פרוי דר. דוד משה רוזן. אין אויסלאַנד האָט דער סנהיד רוחני פֿין אונדזער ישוב זיך באַטייליקט אין מערערע צוזאמענגערעפֿן און קאָנסערענצן פון אייניקע יידישע אלוועלעכע אָרגאניזאציעס, צווישן וועלכע: די יוצנים פון דער אייראָפּעישער עקזעקוטיווע פון יידישן וועלט־קאָנגרעס, די קאָנסערענצן פון די יידישע קהילות פון אייראָפּע (ביינע זענען פאָרעקומען אין לאַנד) די קאָנ־פּערענצן פון די אייראָפּעישע רבנים, וואָס איז פאָרעקומען אין אַסמא, איטאליע.

אין נעץ האָט דער רב הכולל זיך באַטייליקט אין מערערע ארבעט וואָס זענען מיט דער אייראָפּעישער אַנפֿירונג פֿין „רושנימא“ אין וועלכע ס'איז באַשפּיט געוואָרן דער פּראָגראַם פון צוזאמענארבעט צווישן דער פּעדעראציע פון די יידישע קהילות פון רומעניע און דער נעמענבענער אָרגאניזאציע, פארן יאָר 1971.

אפן אינטערנאַציאָנאַלן אַרעאָפּאַרס אַמאָפּען, זענען געקומען באַגעגענישן די געסמ הער עמיל שעכטער, גענעראל סער קרעמער פון דער פּעדעראציע פֿין די יידישע קהילות, הער דניאל סענאָל, פרעזידענט, הער מאַרמין כּאָלוש, וועזענענדיקע דענס פון דער קאָמאַרעשער קהילה, הייב מאַרמין, נבאָים, כלי קודש, כאַאָסעס פון דער פּעדעראציע.

עס איז אויך אָנוועזנער געווען דער פּאַרשטייער פון קולטוס־דעאָראַמאַסעס.

יעקב האַפּלאַן

אויבער־ראַבינער

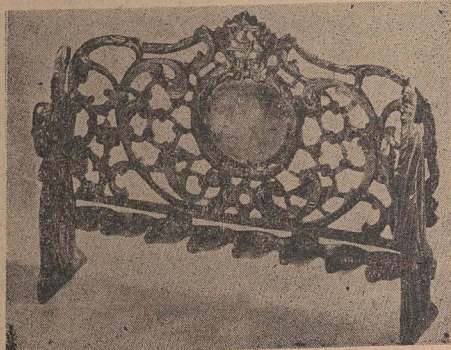
פון פראַנקרייך.

איז אלט געוואָרן 75 יאָר

דער אויבער־ראַבינער פון פראַנקרייך, יעקב האַפּלאַן, איז אלט געוואָרן 75 יאָר.

די פעזונלעכקייט פון אויבער־ראַבינער יעקב האַפּלאַן איז היינט אָפּגעוואַקסן אין דער פראַנצויזישער עזאָטלעכקייט און זיינע פארדינסטן זענען אָנערקענט און באַלוינט. פאר דער ווירדע און ציווילן מס וואָס ער האָט ארויסגע־וויזן אין די יאָרן פון דער פאשיסטישער הערשאַפט, זי אויך פאר דער טעטיקייט וואָס ער האָט אנטוויקלט אין די שפּעטערע יאָרן, איז אים צוגעשטיילט געוואָרן דער „ערוֹלעגיאָן“ מיטן ראנג פון אָפּיציר. ער איז אויך אויסגעוויילט געוואָרן אלס מיטגליד אין דער אַקאַדעמיע פון מאַראַלישע און פאָליטישע וויסנשאַפטן פון פראַנקרייך.

אונדזער רעדאָקטע שליסט זיך אָן צו אלע די וואָס האָבן זיך באַטייליקט אין דעם יום־טוב פונעם זשובן־ויבילאר און שיקט איבער דעם אויבער־ראַבינער האַפּלאַן איר וועט־פעקט־פּול־אַמאָז אינאיינעם מיט דער אלטער יידישער ברכה ער מאַה ועשרים!

כפר-נב

של היהדות הדתית הרומונית

ב"ה בוקרשט
מספר 243
יו כסלו תשל"א

שובו של הרב הכולל מחו"ל

ב-14 בדצמבר שב הרב הכולל לרומניה, ה"ר דוד משה רוזן מביקוריו בחו"ל בשמותיו בחו"ל השתתף הרב הכולל בישיבות הועד הפועל האירופי של הקונגרס היהודי הפולני ושל המועצה האירופית של שירותי קהילה 'הוריים' (שהתקיימו בלונדון) ובועידת רבני אירופה (באסילא). כן ניהל שיחות-עבודה עם מנהיגות ווג'יניס לאירופה בנוגע לשיטות הפעולה ב-1971.

בנסל-התפוצה בוקרשט-אוסופו נכחו לקבל את פני הרב הכולל והרבנית מנהיגי פרוציאת הקהילות היהודיות, של קהילת עיר בוקרשט, רבינס, גבאי בתי כנסיות וכו'. מטעם משרד-הדתות נכח מנהל הפרוטוקול.

הרב יצחק מאיר מרילוס בוקרשט

הנשים היהודיות בתקופת החשמונאים

לגאונה למלאת תשע

נורא היה מצבו של הנשים היהודיות בימי אנטיכוזם ו-זירותיו. בין יתר הניירות האיומים המסורתיים: בספרי החשמונאים 'א' וב' או קוראים: "את הנשים שפלו את בניהן הסתיו על פי פקודה זאת התינוקות תלו בעיירותיהן". וכן רצחו גם את המנהלים וכן את בניהם הביתיים של הנשים למלך אלכסנדר. ולכן גם הצטיינו הנשים היהודיות בתקופה זו ולאחריה במסירותן לרבות ועסקן נאחזות: עתה היא האגדה הנחרת על חנה ושבעת בניה וכו'.

על תפקידן החשוב של הנשים היהודיות באותה תקופה אנו למדים מספרות רבים. היו, נשים יקרות שבירושלם ליום, שהיו, מסתברות ומביר אות" לנידון למיתה קורט של לבונה בכוס של יין, כדי שתמרח דעתו (ס.הרדיוס מ"ג ע"א); הן היו מפרנסות את הנשים הבנות רלות את בניהן, שיעסקו בפרה הארומה (כתובת ק"ו סוף ע"א). פלמיים בשה חיה בתקופה זו שמה עמית, שבמרכזה עמדו בנות ישראל, לא היו ימים טובים לישראל כפי"ו באב וכיום הביטורים, שהם... בנות ישראל יוצאות וחולות בברכים (משנה תע-גית פ"ד, מ"ח), ועוד.

הערכה נכונה של האשה היהודית בימי החשמונאים ובתקופה להם, אנו מוצאים בייחוד בשנים משה המספרים החיצוניים המת"הסים לאותה תקופה, וזה, סגילת יהודית" וספר כביה" (סגילת). ב"ס. גילת יהודית" האלמנה העצירה והחסירה יהודית, משבט שמעון, משבט את"ש, שמעון, ששהר בערם את כל בני"שם על שמיא נשיאם את דינה, אחותו של שמעון (יהודית ב' ב"ד). יהודית" מצטיינת ביראתה, מתפללת ואומרת: "כי לא ברכים כותך ולא יחלר בעצומים, כי אליה עונים אתה, משיעשעלים, עזר-דלים, סגור-המים, סגור-נופלים". היא אף מספרת לקיים את המצוות המעשיות: היא, צמה כל ימי אלמנותה, וזאת בערביה שבזכות ובשבתות יוכי' וכשהיא חולבת אל הלופרנס הרשע היהיה נופלת עמה יין ושמן ורכבת-תאנים

וכיכרות לחם סהורים" וכלים כשרים-כדי שלא תתנאל כ"ין נסר וכששנס וסיתם וכליתם וכו'. אפילו לאחר שחזרה אל עירה וראשו של הלופרנס בידה, רואה היא עורך להישבע, שלא קנתה את הצלת-עמה במחיר-כבוד. "אתה, נאנ" ירושלים, את — התאזרת הנגולה לישראל", נאסרו בשבתה של יהודית.

כמו ב"סגילת יהודית", נוער גם בספר כביה" סקים חשוב לאשה. לא רק שהה, אשתו של טוביה - הבן, מתוארת בצבעים רבים ולב-ביים, אלא אף חנה, אשתו של טוביה-האב, כאלה תום וורד. טוביה-האב מברך על לב בנו, שלא יעצר את אמו, שיראג

גבורת המכבים

הג האורות נקשר שמנה ימים, המתהלים בכה-בכסלו. הוא נקרא כך בגלל הנרות שאנו מדליקים בתקופת יום-יום ג' נוסף. התק' נקרא גם תנכה, כי בו תנכו המכבים מחדש את בית המקדש בירושלים. אחרי שפכשו אותו בחנה מירי היונים. הנונים שמו. כ"דוע, פסלים בבית המקדש, כי רצו שהיהודים יעברו לאלים שלהם. המכבים הוציאו את הפסלים, נקו את בית המקדש, ונדלקו בו את נר התמיד. והנה קרה גם: שכן מועט, שהיה במקום, דלק שמנה ימים. עד אשר הספיקו להקיא שמן חדש מלוד.

ומי היו המכבים? היתה זאת משפחת גבורים מהעיר מדיעין. ששה היו: האב, מתתיהו הכהן, והמשל הנעים שלו: יוחנן, שמעון, יהודה, אלעזר ויהונתן. הם יצאו להרים כדי להלחם ביונים הרשעים וכדי להחזיר את ארץ יהודה לידי היהודים. צעירים אחרים הלכו אהם, ובכל זאת היתה מלחמתם נגד היונים מלחמה של מעטים נגד רבים. היתה זאת מלחמת העצמאות הראשונה שלנו. בעזרת ה', המכבים ניצחו. ההזירה עצמאות ליהודה.

אך אנו חונקים את הג האורות בארץ? כבר הזכרנו את הנרות. את התנכות עם הנרות עלינו לשלם בחלון הפניה לרחוב: הרי אנו רוצים שכל העיר תהיה מלאה אור. על גנות פתים חשוכים, ובירושלים על הר ציון וזה צופים, נדלקות הנביות ענק. כל הארץ שמחה - מלאה אור. הילדים משחקים בסביבות. מומינים קרובים, הברים ושכנים, ומכלים את הערבים בשבת אחים גם יחד.

(ציל: אלעזר ויונתן)

(הטענות, ברך רנד)

התרגום הרומני בעמ' 4

ואותי יום יום ידרשון

(ישעיה נ"ח, 2)

עיונים בפרשת השבוע

חזקת ד"ר דוד משה רוזן
הרב הכולל ליהודי רומניה

אישיותו של יוסף הצדיק משתקפת בשאלותיו פרשת מקץ

"תעור אביכם חי, ויש לכם אח?" (בראשית מ"ג, 7)

בסוף של חלומות! במרכזן של פרשיות השבוע האחרונות עומד לו החלום. לכל אחד מני-בורי הסיפור - חלום משלו. יעקב, יוסף, שר המשקים, שר האופים, ולאחרונה גם פרעה עצמו - הכל חלומים. ברם, אינו דומה חלום לחלום. מה רב ההבדל בין חלומותיהם של האבות שבפרשיות הקודמות לבין אלה של פרעה שבראש הפרשה שלנו! ואם יש עוד צורך כלשהו לתת הדגמה להסבך של המדענים על החלום, שאינו אלא פעילות תת-הכרתית המשתקפת עלמנהיגים" של החלום - הסבר שיסודו במאמר חז"ל: "אין טראן לו לאדם אלא מהרהורי לב" (בבלי מס' ברכות נ"ה, ב'). - הרי נמצא אותה על-נקלה בניגוד שבין חלומותיהם של יעקב ויוסף מחד ובין אלה של פרעה מאידך.

...ופרעה חולם... ותאכלנה המרות... את שבע הפירות הרא-שונות... ותבלענה השבלים הדקות את שבע השבלים הס-בות... אכלים, כולעים - הנה קויה האופי של חלומות פרעה! אף ההרסנים שבחצר המלך אינם נבדלים מהשקפותיהם מכל-כס. לא יעלה על דעתם שום פתרון שאין בו ציון אישי. לפי השתנה, כל האידאליים של פרעה אינם אלא להיסות אחרי הכוח והעוצמה, בליעה, ולכן הם נותנים פתרונים ש"שבע בנות אתה מוליד ושבע בנות אתה קובר; שבע מלכות אתה ובש, שבע אפריות מורדות

בר' (מדרש רבה בפרשה), פתרונות התואמים בהחלט את מהרהורי ליכור של אדונם; הם לא היו מותרים פתרון שנוגע למלכות - מכאן בעל "אור החיים" - אלא פתרונם של הדימוס.

היחיד שהבין את מה שמגורר במדרש רבה "חלום של מלך חלום של כל העולם כולו הוא", היה יוסף הצדיק. זה ששתה לרוחיה מכוס הגיונים של השי-עבוד, כעבד וקאסיר, חזן כדי אהבה ללא-נבול לנדכאים, ניצל הזדמנות זו כדי לתת את הפת-רון היעיל ביותר ולמנוע על ידי זה את הרעב הצפוי לעם. עליו-נותו על הרוזן המצרי משמשת לו להבאת טובה לעם המצרי ולהבטיח את הלחם היומיומי לכל עבדי פרעה שעברו בדרך-ביתו האדיראל של אחותו וסולי-דארוית הפונת.

קויה-יסוד אלה של אחותו ורעיות שבאישיותו של יוסף מתגלים לנו כסלוא הורם גם בפגישתו עם אחיו שירדו ל"שבור בר מסצרים". הם לא הכירו בשר הפעיל והאנרגי את אותו "בעל התלפזות" הצעיר שמכרותו ליש-פעאלים. ברם, השאלות אותן שאלם יוסף עלולות היו להזכירם, שהיו מזדהה גם כיום עם אותם העקרונות שבהם דגל בנעוריו, עם אותה האסיה עמוקה-המבין שמכר הימים של "את אחי אנכי מבקש". "תעור אביכם חי", כלומר: תעור היה בכך האמונה באב אחד יוצר כל האהבה השם ביהוה העור היה בכך אהבת השם ביהוה ולשאלה זו הראשונה צמודה תיכף ומיד השנייה: "היה לכם אחי? המודעה של רגש האהבה והרעיונות בין כל אנשי תל, העודה חיה וקיימת בלבבכם כלום לא שכתם שבהיותו בני אב אחד, אנו גם אחים כולנו? כלום ידעתם ש'ותיעיגה בחו"ר כמאמר המדרש - מירושן אחותו ואהבה בעולמו

שאלותיו אלה של יוסף הצדיק מופנות אלינו, אל כולנו, והאמונה בא-להים ובאחותיו צוריות זוהי גרעין מינשרו לאורך כל הדורות.

עולם ומלואו

— בניו יורק נפטר הארמור רבו אורי לאנגר, "הרבי סניר הויניטש", נצר גזע ספרטין, שושלת חסידית מפאורה בלוצינה. חיבר סדרת ספרים בשם "נחמד ונעים".

— בב"ס בתשרי, יום מסירתו של התנא שמעון הצדיק משייני כנסת הגדולה, עלו בני ירושלים להשתתף על קברו שבירושלם. נחל קרדון שבירושלם. רבים הביאו את ילדיהם, בני השלוש לתשפורת ראשונה ("אלאקה") ליד קבר הצדיק.

— בכיכר סנס-נ'אורג' שבבוקרשט נחשפו שתי מצבות יהודיות משנת 1860 — מסר פרוש' שייכר מנהל ביהמ"ד לרבינים.

— בית הכנסת המרכזי בניו-יורק הוכרז כאתר היסטורי ארצי. ביהמ"ד חג השנה את יובל המאה בבנינו הנוכחי והוא מקום התפילה השני בתיקונו בארה"ב שבו עריין מתפללים.

— פרוש' שמואל איינשטש, משפמן חוקר וסופר, מוכיר ועד הלשון העברית, נפטר בישראל בגיל 84. המנוח חיבר ספרי מחקר על המשפט העברי והרומני, על המשפחות המוציאות של הנכבא וכו' והצטיין כעסקן בתנועת השלום.

להפסרת שבת חנוכה

על מה תמה הנביא?

הרב יצחק טלוצקי (גובוסיבירסק)

וישב המלאך ויערני... ויאמר אלי: מה אתה רואה? ואומר: ראיתי והנה מגורת זהב... שניים ויתים עליה, אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה... ואומר אל המלאך... מה אלה אדוני? זה דבר ה'... לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחא.

(זכריה ד, 1)

להתפלג בגולה (מלשון גלות) לימין ושמאל, רבר שלא מצאנו במגורת משה, בה מדובר על "שלושה קני המגורה" ולא על ימין ושמאל?! ועל זה תמה הנביא: לא ידעתי מה אלה, כלומר: מה יאחד את כל הרמזים השונים, הרעות מימין ושמאל למכנה משותף, לקראת התקווה המשיחית ויחיל: לנאולה?

ובא תשובת המלאך: "לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוחא", דע לך כי בוא יבוא יום אשר ישפוך ה' את רוחו על כל בשר ויקבץ ניוחים ולב בנים יושב אל חיק אבותם. וזהו תורת מגורת העתיד, ופשר חזונה.

מגורת משה, שהיא, כידוע, סמל אור התורה וחכמת ישראל, תפקידה היה לתאם את הרעיונות השונות בהלכה, כדור נסת המחלוקת שבין בית שמאי לבית הלל וכו', זה איסור וזה סתירה, זה מחייב וזה סוכה, "שלושה קני המגורה" מצידה האחד ושלושה מצידה השני, אבל כולם "אל מול פני המגורה יאירו", אחרות האומה עולה על נביחה. זאת תורת מגורת משה. מגורת העתיד שראה זכריה אומנם גם היא היתה מגורת זהב, ונח לה שבעה גרות אלה, "שניים ויתים עליה" אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה", כלומר: בני ישראל עתידים ח"ו

רכרי הנכסים סתומים וזה תוסים כסוהם? גם רכרי המלאך אם הנביא באמת לא ידע ולא הבין את המראה, או תשובת המלאך אינה מסין השאלה! ואחרים כלל נדלו כנבואת עקבאלי סנאן-ורורנו מרן חיים סלוביטצקי ז"ל: כל נבוא שאינו ידע מה שמראים לו, אינו נביא. כי לא לחינם נקרא "רואה", לאמור: שהוא רואה ויודע! ואם בכ"ז אינו יודע ואומר "מה אלה?", הוכונה שיש לו קושייה והפרכה על הנבואה והוא מבקש תשובה על תמיהתו. על מה תמה הנביא? על ההבדל שבין מגורת משה ומגורת העתיד שראה בחזונה.